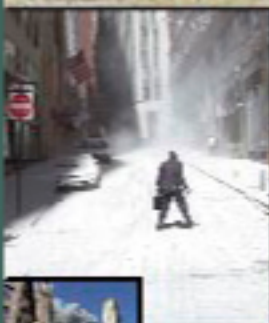

Πανεπιστημίου Ποδη

Μια άνοιξη χρειάζεται...

Επτά μήνες μετά το “χτύπημα” κατά των διδύμων συμβόλων της κυριαρχίας της Αμερικής ίσως είναι ικανοποιητικός χρόνος για να αποτιμηθούν υλικές και ανθρώπινες ζημιές. Είναι ελάχιστος όμως για να σταθμίσουμε την αλλαγή προς τη μέγιστη καχυποψία στην οποία οδεύει η πλανηταρχία, απαιτώντας παγκόσμια συμπαράταξη.

Έχουμε μείνει στο αμφίρροπο αποτέλεσμα της κατάληψης (;) του Αφγανιστάν με το φάντασμα του Μπιν Λάντεν να πλανιέται σε όρη και βουνά. Δεν ξέρουμε ποιό θα είναι το επόμενο βήμα, ποιός δηλαδή, “παίρνει σειρά” σ’ ένα τοπίο εξαιρετικά αιματηρό και ανήσυχο.

Εμείς εδώ κάνουμε υπομονή. Άλλα είναι εκείνα που μας κατατράχουν. Στασιμότητα, αποτελμάτωση, αβεβαιότητα κάποιες φορές. Και άλλοτε, δυο βήματα έξω από την πόλη, ανακαλύπτουμε την αναγέννηση της φύσης. Αυτή η άνοιξη είναι ίσως ό,τι μας χρειάζεται...

Η συντακτική επιτροπή

Το μέλλον της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης

Ρεπορτάζ:

Ιωάννα Δανδέλια

Μετά το σάλο που προκάλεσε το νομοσχέδιο για την «ανωτατοποίηση» των Τ.Ε.Ι., ένα δεύτερο εγχείρημα-σχέδιο νόμου έρχεται να ταραξει τα ήδη θολά νερά της παιδείας και να προκαλέσει ενδεχομένως, νέους τριγμούς στις σχέσεις των πανεπιστημίων και του Υπουργείου Παιδείας. Η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας ανακοίνωσε δια του ιδίου του υπουργού Πέτρου Ευθυμίου, την πρόθεσή της να καθιερώσει, παράλληλα με τα ισχύοντα, και αναβαθμισμένα πτυχία πανεπιστημιακών σπουδών. Το συγκεκριμένο γεγονός προκάλεσε, όπως ήταν αναμενόμενο, ουκ ολίγες

αντιδράσεις από τους φορείς της πανεπιστημιακής κοινότητας που αντιμετώπισαν το θέμα ως μια υποβάθμιση των ήδη υπάρχοντων πανεπιστημιακών πτυχίων. Η συγκεκριμένη πρόταση του νέου νομοσχεδίου προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις και δίχασε πολλούς που μίλησαν για «πτυχία δυο ταχυτήτων» και κατήγγειλαν το φαινόμενο «της ταξικής παιδείας». Είναι σημαδιακό ίσως, το ότι φέτος κλείνουν δυο δεκαετίες από τότε που η αλλαγή του θεσμικού καθεστώτος επέβαλε τη νέα τάξη πραγμάτων στα ελληνικά πανεπιστήμια και καθιέρωσε το θεσμικό πλαίσιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως το

«Ανωτατοποίηση» των Τ.Ε.Ι. ίσον μεταπτυχιακά;

Έχουν περάσει σχεδόν οκτώ μήνες από τη μέρα που ο νόμος 2916 ανακήρυξε τα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα σε τμήμα της ανώτατης εκπαίδευσης της Ελλάδας, ωστόσο η ουσιαστική «ανωτατοποίηση» τους παραμένει στόχος απραγματοποίητος.

Δεν είναι η πρώτη φορά που το νομοσχέδιο για την «ανωτατοποίηση» των Τ.Ε.Ι. προκαλεί αντιδράσεις, αφού η κόντρα Πολυτεχνείων και Τ.Ε.Ι. κρατάει χρόνια τώρα, με το Υπουργείο Παιδείας... στη μέση, να προσπαθεί να συμβιβάσει τα πράγματα με τροπολογίες επί τροπολογιών. Από τη μια οι διδάσκοντες των Τ.Ε.Ι. που επιθυμούν την «ανωτατοποίησή» τους, τονίζοντας ότι «η Ελλάδα οφείλει να προσαρμοστεί στα διεθνή δεδομένα και να καταργήσει τη διαφοροποίηση πανεπιστημιακής και τεχνολογικής εκπαίδευσης», και, από την άλλη, οι πανεπιστημιακοί των Α.Ε.Ι. που κάνουν λόγο για «επικίνδυνες τακτικές που υποβαθμίζουν τα Α.Ε.Ι., αλλά και το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, καταργώντας την ανώτατη παιδεία πρώτης γραμμής».

Το θέμα της μεγάλης εξάπλωσης των μεταπτυχιακών σπουδών, είναι αυτή τη στιγμή, ένα από τα θέματα που προκαλούν εντάσεις στο χώρο των πανεπιστημίων, αλλά και των «ανωτατοποιημένων» πλέον Τ.Ε.Ι., που ζητούν να τους δοθεί δυνατότητα να οργανώνουν κι εκείνα αυτόνομες μεταπτυχιακές σπουδές και όχι μόνο σε συνεργασία με τα Α.Ε.Ι., όπως προβλέπεται. Το πιο πιθανό είναι ότι το νομοσχέδιο για την οργάνωση όλου αυτού του νέου όγκου τμημάτων πιθανότατα θα αναζωπυρώσει την ένταση όταν κατατεθεί.

Οι εκπαιδευτικοί των Τ.Ε.Ι. αντιδρούν κυρίως με το νέο τρόπο αξιολόγησής τους και πραγματοποιούν ήδη τις κινητοποιήσεις τους. Ωστόσο, οι διαδικασίες μεταπήδησής

τους σε ανώτερες βαθμίδες έχουν ήδη ξεκινήσει. Κάποιοι αναπληρωτές καθηγητές που είχαν τα προσόντα μεταπήδησαν σε τακτικές θέσεις και αρκετές δεκάδες κάτοχοι διδακτορικού περιμένουν να κριθούν για κάποια βαθμίδα του νέου φορέα διδασκόντων.

Το πρόβλημα που εκκρεμεί αφορά σε 200-250 καθηγητές που δεν έχουν τα τυπικά προσόντα να εξελιχθούν, αλλά ούτε προλαβαίνουν να τα αναπληρώσουν μέσα στα επόμενα 7 χρόνια που θα ισχύει η περίοδος χάριτος. Μαζί με τις προθεσμίες, τρέχουν και οι διοικήσεις ορισμένων Τ.Ε.Ι. για να προλάβουν να διοργανώσουν τα πρώτα τους μεταπτυχιακά προγράμματα από τον επόμενο Σεπτέμβριο.

Ανεπίσημα μεταπτυχιακά διοργανώνονται και σήμερα από περίπου 10 σχολές Τ.Ε.Ι. σε συνεργασία με πανεπιστήμια του εξωτερικού, όμως οι τίτλοι τους δεν αναγνωρίζονται.

Μέρος του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης θα μοιραστεί μεταξύ των συνδιοργανωτών μεταπτυχιακών προγραμμάτων, Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. Αυτό ίσως αποδειχτεί ένα γεγονός που θα βοηθήσει και τις δύο πλευρές να διευρύνουν τόσο τις απόψεις τους, όσο και τα προγράμματα των σπουδών τους.

γνωρίζουμε σήμερα.

Τα τελευταία χρόνια την πορεία των αλλαγών ακολουθούν στην παιδεία, αλλά και σε άλλους τομείς, πολλές ευρωπαϊκές χώρες σε μια προσπάθειά τους να εναρμονίσουν τις πολιτικές τους σε μια κοινή και σταθερή πολιτική. Η ευρωπαϊκή σύγκλιση είναι απαραίτητη για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε όλους σχεδόν τους τομείς δραστηριότητας και ανάπτυξης, υποστηρίζουν οι ηγέτες των ευρωπαϊκών κρατών.

Η παιδεία είναι αναμφισβήτητα ένας από αυτούς τους τομείς και η Ελλάδα καλείται να παίξει το δικό της ρόλο και να ακολουθήσει τις υπόλοιπες χώρες

μέλη στην πορεία τους προς την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική ολοκλήρωση, σεβόμενη τις ιδιαιτερότητες και τις επιθυμίες της κοινωνίας της. Είναι φανερό πως το νομοσχέδιο που έρχεται στο φως της δημοσιότητας και αφορά στον τομέα των μεταπτυχιακών και της έρευνας μπορεί να ενταχθεί σ' αυτήν την προσπάθεια για την εκπαιδευτική σύγκλιση. Το νομοσχέδιο αναμένεται να συναντήσει αντιδράσεις, καθώς με τις ρυθμίσεις του αλλάζει πολλά στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και προσπαθεί να θέσει σε νέες –φιλόδοξες κατά το Υπουργείο Παιδείας– βάσεις την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στη χώρα μας.

ΜΕ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΑΠΑΝΤΟΥΝ ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Δεύτερη κίνηση Ευθυμίου

Το Υπουργείο Παιδείας δημοσιοποίησε την Κυριακή 24 Φεβρουαρίου το τελικό κείμενο του νομοσχεδίου (αφού όμως είχαν προηγηθεί αρκετές μετατροπές). Ωστόσο η συζήτηση του νομοσχεδίου και οι προτάσεις είχαν ξεκινήσει από τον προηγούμενο Μάιο, για την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου των μεταπτυχιακών σπουδών και της πανεπιστημιακής έρευνας. Το ότι το νομοσχέδιο θα κατετίθετο ήταν γνωστό, αφού ήταν μέσα στα σχέδια του υπουργού παιδείας να προχωρήσει σε ριζικές και καινοτόμες, όπως τις χαρακτήριζε, αλλαγές, στη δευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το νομοσχέδιο παραδόθηκε από τον Πέτρο Ευθυμίου στους πρυτάνεις των Α.Ε.Ι. ενόψει της συνόδου τους, που πραγματοποιήθηκε την ίδια Κυριακή στη Φλώρινα. Οι ίδιοι οι πρυτάνεις είχαν προετοιμαστεί να συζητήσουν όλα τα θέματα που ταλανίζουν την ελληνική παιδεία με τον υπουργό. Ο υπουργός από την πλευρά του αποφάσισε να προχωρήσει γρήγορα στα σχέδιά του σε μια προσπάθεια να αιφνιδιάσει τους

Το νομοσχέδιο αναμορφώνει το θεσμικό πλαίσιο των μεταπτυχιακών σπουδών και αλλάζει τα πράγματα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στο μέχρι τώρα μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης προτείνεται και δεύτερος μεταπτυχιακός τίτλος, το δίπλωμα προχωρημένων σπουδών. Οι πρώτες αντιδράσεις των πανεπιστημίων.

Τα διπλώματα σχολών, όπως
του Πολυτεχνείου,
προβλέπεται ότι θα
αναγνωριστούν ως επιπέδου
«μάστερ», λόγω της
πενταετούς φοίτησης και
λόγω των μαθημάτων
εξειδίκευσης που
περιλαμβάνει το πρόγραμμα
της σχολής.

συνομιλητές του. Ήταν γνωστό σε όλους ότι οι πρυτάνεις και ο υπουργός θα συζητούσαν τα θέματα των συντάξεων και της μισθοδοτικής εξέλιξης των καθηγητών των Α.Ε.Ι. Παρόλα αυτά ο υπουργός παιδείας έθεσε για συζήτηση και το θέμα των μεταπτυχιακών σπουδών, καθώς και της πανεπιστημιακής έρευνας.

Η δημοσιοποίηση του κειμένου μάλιστα προκάλεσε ενμέρει την αντίδραση των πρυτανικών αρχών, που ζήτησαν τον απαραίτητο χρόνο για να το μελετήσουν και να καταθέσουν τις πρώτες τους σκέψεις και προτάσεις.

Ο κ. Ευθυμίου από την πλευρά του δήλωσε ότι ο διάλογος είναι ευπρόσδεκτος. Αυτό είναι άλλωστε και το ζητούμενο από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας, έτσι ώστε μέχρι τον ερχόμενο Ιούνιο να οριστικοποιηθεί η μορφή του νομοσχεδίου και να κατατεθεί στη συνέχεια στη Βουλή.

Η διάρθρωση των μεταπτυχιακών σπουδών

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις διατάξεις που προτείνει το Υπουργείο Παιδείας, προστίθεται δεύτερος μεταπτυχιακός τίτλος, το δίπλωμα προχωρημένων σπουδών (Δ.Π.Σ.), που μαζί με το μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (Μ.Δ.Ε. - ο γνωστός μεταπτυχιακός τίτλος) συγκροτούν το ισοδύναμο του «μάστερ» για τους πτυχιούχους των ελληνικών Α.Ε.Ι. (ή τους συναφείς τίτλους που χορηγούνται από τα ομοταγή αγγλοσαξονικά πανεπιστήμια).

Αυτό που προκαλεί τη σύγχυση και τις αντιδράσεις είναι η διαφορά μεταξύ διπλώματος προχωρημένων σπουδών και μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης. Αυτή έγκειται στο ότι το Μ.Δ.Ε. αποτελεί τίτλο εξειδίκευσης που αναφέρεται σε μέρος του γνωστικού αντικείμενου του αντίστοιχου τμήματος Α.Ε.Ι., ενώ το Δ.Π.Σ. αναφέρεται στο εύρος του γνωστικού αντικείμενου του αντίστοιχου πανεπιστημιακού τμήματος.

Εκτιμάται, δηλαδή, πως το Δ.Π.Σ. ενισχύει τη θέση (σχετικά με την αγορά εργασίας) του πτυχιούχου ως προς την πιστοποίηση της ευρύτερης εμβάθυνσης του γνωστικού αντικείμενου των σπουδών του, αποδυναμώνοντας αντίστοιχα την υφιστάμενη έννοια του πτυχίου. Κάθε πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών μπορεί να χορηγεί μόνον ένα Δ.Π.Σ., ενώ αντίθετα περισσότερα του ενός Μ.Δ.Ε.

Με το προαναφερθέν νομοσχέδιο ορίζεται ότι σε κάθε πανεπιστημιακό τμήμα θα λειτουργεί ένα μόνο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών (Π.Μ.Σ.), που θα χορηγεί τίτλους μεταπτυχιακών σπουδών δύο επιπέδων.

- Οι τίτλοι του πρώτου επιπέδου διακρίνονται σε μεταπτυχιακά διπλώματα ειδίκευσης (Μ.Δ.Ε.) και σε διπλώματα προχωρημένων σπουδών (Δ.Π.Σ.), και είναι ισοδύναμοι με τους τίτλους σπουδών επιπέδου «μάστερ» ή συναφείς τίτλους που χορηγούνται από ομοταγή αγγλοσαξονικά πανεπιστήμια. Λόγω της πενταετούς διάρκειας σπουδών των πολυτεχνικών και γεωπονικών σχολών, τα πτυχία των αποφοίτων τους μετατρέπονται αυτόματα σε «μάστερ».
- Σε δεύτερο μεταπτυχιακό επίπεδο τα ελληνικά Π.Μ.Σ. θα χορηγούν τον τίτλο του διδακτορικού διπλώματος (Δ.Δ.). Η κατοχή Μ.Δ.Ε. ή Δ.Π.Σ. δεν θα αποτελεί πάντως προαπαιτούμενο για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής.

Ο χρόνος που απαιτείται για να πάρει κάποιος Μ.Δ.Ε. ή Δ.Π.Σ. δεν μπορεί να είναι μικρότερος από ένα πλήρες έτος, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται η επιτυχής

παρακολούθηση του σχετικού προγράμματος μαθημάτων διάρκειας δύο τουλάχιστον εξαμήνων και η συγγραφή της σχετικής μεταπτυχιακής εργασίας.

Η ελάχιστη χρονική διάρκεια για να πάρει κάποιος διδακτορικό δίπλωμα διαφοροποιείται ανάλογα με το γνωστικό πεδίο, αλλά δεν θα μπορεί να είναι μικρότερη από τρία πλήρη ημερολογιακά έτη. Οι υποψήφιοι διδάκτορες θα υποχρεούνται επίσης να παρακολουθήσουν επιτυχώς ένα κύκλο μαθημάτων διάρκειας τουλάχιστον δύο εξαμήνων σπουδών.

Προϋποθέσεις λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων

Όλες οι λεπτομέρειες της λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών κάθε τμήματος καθορίζονται και ρυθμίζονται από τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας (Ε.Κ.Λ.) του

Η σύνοδος των πρυτάνεων και τα αιτήματά τους

Κυριότερο θέμα που
τέθηκε προς τον υπουργό
παιδείας ήταν το
οικονομικό, που
αντιμετώπισε την κατ'
αρχήν θετική στάση του κ.
Ευθυμίου.

Πέρα από το θέμα του νομοσχεδίου για τα μεταπτυχιακά και την έρευνα, οι πανεπιστημιακοί προσήλθαν στην άτυπη έκτακτη σύνοδό τους στις 23 και 24 Φεβρουαρίου και στη συνάντησή τους με τον υπουργό έθεσαν τα δικά τους αιτήματα. Ήδη τα μέλη Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. έχουν προαναγγείλει κινητοποιήσεις και πενήνήμερες κυλιόμενες απεργίες μετά τον Απρίλιο, που θα βάλουν σε κίνδυνο την εκπαιδευτική διαδικασία και βεβαίως την εξεταστική περίοδο του Ιουνίου.

Με κυριότερο θέμα το συνταξιοδοτικό, που κυφορείται από τον προηγούμενο χρόνο, το αίτημα των πανεπιστημιακών είναι να δοθούν αυξήσεις στον κλάδο και να ενσωματωθούν τα επιδόματά τους στο βασικό μισθό. Συγκεκριμένα, διαμαρτύρονται για τις συντάξεις του κλάδου, που φτάνουν στο 42% των αποδοχών των εν ενεργεία μελών Δ.Ε.Π. Το συνταξιοδοτικό είχε τεθεί και πέρσι από την Π.Ο.Σ.Δ.Ε.Π. και είχε παραπεμφθεί από την κυβέρνηση στο διάλογο για τη συνολική ρύθμιση του ασφαλιστικού, θέμα όμως που παραμένει ανοικτό.

Από την πλευρά του το Υπουργείο Παιδείας προχώρησε σε μια κυβερνητική δέσμευση. Συγκεκριμένα, ο κ. Ευθυμίου δή-

λωσε ότι «η κυβέρνηση δεσμεύεται να αντιμετωπίσει θετικά το θέμα των μισθών και των συντάξεων των πανεπιστημιακών». Οι πρυτάνεις αντιμετώπισαν αισιόδοξα τη συγκεκριμένη δέσμευση με την εκτίμηση ότι θα αρθεί η δυσαρμονία που υπάρχει ανάμεσα στους μισθούς και τις συντάξεις των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Σε ανακοίνωση που έδωσε στη δημοσιότητα η σύνοδος των πρυτάνεων μετά τη συνάντησή τους με τον υπουργό, δηλώνεται ότι πραγματοποιήθηκε η έναρξη διαλόγου με τον υπουργό παιδείας, ώστε να υπάρξει ρύθμιση του θέματος μέχρι το τέλος του έτους. Στο διάλογο εκ μέρους των πανεπιστημιακών θα μετέχει επιτροπή αποτελούμενη από τους καθηγητές Μ. Παπαδόπουλο, πρύτανη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, πρόεδρο της συνόδου, Γ. Μπαμπινιώτη, πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών, και Θ. Ξανθόπουλο, πρύτανη του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

Οι πρυτάνεις θα συνεδριάσουν εκ νέου στις 17 Μαΐου 2002 ώστε να εκτιμήσουν την πορεία του διαλόγου και να προσδιορίσουν την περαιτέρω στάση τους σε όλα τα θέματα που έχουν τεθεί.

Σύμφωνα με το νέο νομοσχέδιο «δεν είναι δυνατή η πρόβλεψη καταβολής διδάκτρων από μέρους των μεταπτυχιακών φοιτητών ενός προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών».

εγκριθεί η ίδρυση ενός Π.Μ.Σ. είναι ότι ένα μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.) δεν μπορεί να επιβλέπει ταυτόχρονα περισσότερους από τρεις υποψήφιους διδάκτορες ή πέντε ύστερα από αιτιολογημένη απόφαση της γενικής συνέλευσης ειδικής σύνθεσης (Γ.Σ.Ε.Σ.) και ότι το μισό διδακτικό έργο του Π.Μ.Σ. θα καλύπτεται από μέλη Δ.Ε.Π. του τμήματος. Η επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών θα γίνεται ύστερα από δημόσια πρόσκληση ενδιαφέροντος.

Οι διατάξεις του νομοσχεδίου επιφέρουν σειρά αλλαγών ως προς τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες έγκρισης των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών (Π.Μ.Σ.) που συνοψίζονται ως εξής:

- Οι προτάσεις για τη λειτουργία των Π.Μ.Σ. που θα υποβάλλονται από τα πανεπιστημιακά τμήματα, θα πρέπει να αποδεικνύουν την οικονομική βιωσιμότητά τους.

- Προβλέπεται απευθείας χρηματοδότηση Π.Μ.Σ. από φορείς του ευρύτερου δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, ύστερα από απόφαση των αρμοδίων οργάνων των ιδρυμάτων.

- Σύσταση ενός νέου οργάνου, του Εποπτικού Συμβουλίου Μεταπτυχιακών Σπουδών και Έρευνας (Ε.Σ.Μ.Σ.Ε.), το οποίο, ως όργανο του Υπουργείου Παιδείας, θα ελέγχει τη σκοπιμότητα και τη βιωσιμότητα των Π.Μ.Σ., προκειμένου να γνωμοδοτεί για την έγκρισή τους.

- Προβλέπεται πιθανότητα απευθείας χρηματοδότησης Π.Μ.Σ. από το Υπουργείο Παιδείας, βέβαια πάντα υπό προϋποθέσεις και μέσω του Ειδικού Λογαριασμού των ΑΕΙ.

Σημαντικό ζήτημα για τους υποψήφιους μεταπτυχιακούς φοιτητές αποτελεί το θέμα των διδάκτρων, για το οποίο δεν υπάρχει μια αρκετά σαφής διατύπωση. Η ακριβής διατύπωση, όπως περιλαμβάνεται στις διατάξεις του νομοσχεδίου, είναι η εξής: «Δεν είναι δυνατή η πρόβλεψη καταβολής διδάκτρων από μέρους των μεταπτυχιακών φοιτητών ενός Π.Μ.Σ., είτε πρόκειται για φοιτητές που φοιτούν για τη λήψη Δ.Π.Σ. ή Μ.Δ.Ε. είτε πρόκειται για υποψήφιους διδάκτορες».

Εξειδίκευση στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;

Πριν από μία δεκαετία τα μεταπτυχιακά τμήματα αποτελούσαν «σπάνιο είδος» στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση και όσοι φοιτητές ήθελαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους για ειδικότητα σε κάποιο τομέα έπρεπε να αναζητήσουν κάποιο πανεπιστήμιο του εξωτερικού, πυκνώνοντας ακόμη περισσότερο τη φοιτητική μετανάστευση.

Σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα που ήρθε στο φως της δημοσιότητας στον ημερήσιο τύπο, το 1994 στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας μας, παρακολουθούσαν μεταπτυχιακά μαθήματα περίπου 4.500 νέοι, που κατέληγαν είτε σε μεταπτυχιακά διπλώματα είτε σε διδακτορικά. Το 1997 οι πτυχιούχοι οι οποίοι παρακολουθούσαν μεταπτυχιακές σπουδές έφθασαν τις 12.000, ενώ το έτος 2001 έφθασαν τις 15.000.

Η αναλογία ενεργών προπτυχιακών προς τους μεταπτυχιακούς φοιτητές στη χώρα είναι οκτώ προς ένας, ενώ υπολογίζεται πλέον ότι σχεδόν τρεις στους δέκα πτυχιούχους Α.Ε.Ι. κατά μέσο όρο θα συνεχίσουν σε μεταπτυχιακές σπουδές.

Το 1997 υπήρχαν στην Ελλάδα 130 μεταπτυχιακά προγράμματα στα Α.Ε.Ι. Σήμερα αγγίζουν τα 250, ξεπερνώντας τον αριθμό προπτυχιακών τμημάτων, που είναι 240. Είναι εμφανής επομένως η τάση των φοιτητών για εξειδίκευση σε πανεπιστήμια του εσωτερικού.

Παράλληλα όμως τα 55 από τα περίπου 250 μεταπτυχιακά προγράμματα (22%) προβλέπουν διδάκτρα, που κυμαίνονται από 400 - 500 χιλιάδες δρχ. έως 3 εκατομμύρια δραχμές, ανάλογα με το πρόγραμμα.

Αυτό που κανείς αναρωτιέται σήμερα είναι τι ακριβώς θα συμβεί με τις ρυθμίσεις του νέου νομοσχεδίου, αν αυτό ψηφιστεί ως έχει, και ποια επίδραση θα έχει στις προτιμήσεις των φοιτητών και στην εξέλιξη της πανεπιστημιακής εξειδίκευσης στην Ελλάδα.

Τα αναβαθμισμένα διπλώματα του Πολυτεχνείου

Αναβαθμισμένα θα είναι στο εξής τα διπλώματα του Πολυτεχνείου, που θα θεωρούνται ισοδύναμα των «μάστερ». Αυτό προβλέπεται μεταξύ άλλων στο νομοσχέδιο του Υπουργείου Παιδείας.

Ειδικότερα, το άρθρο 13 του νομοσχεδίου αναφέρεται στην «ισοτιμία λοιπών τίτλων σπουδών με διπλώματα προχωρημένων σπουδών (Δ.Π.Σ.)» και ορίζει μεταξύ άλλων ότι «οι τίτλοι σπουδών τμημάτων ελληνικών πανεπιστημίων, που αναφέρονται σε γνωστικά αντικείμενα με θετικό - εφαρμοσμένο (τεχνολογικό) προσανατολισμό και που προκύπτουν ύστερα από σπουδές πενταετούς διάρκειας και ενιαίας αδιάσπαστης δομής, στις οποίες περιλαμβάνεται και ένα εξάμηνο τουλάχιστον, για την εκπόνηση της αναγκαίας διπλωματικής εργασίας εμβάθυνσης, είναι ισοδύναμοι με διπλώματα προχωρημένων σπουδών (Δ.Π.Σ.), εφόσον το αντίστοιχο πρόγραμμα σπουδών περιέχει μαθήματα εμβάθυνσης προχωρημένου επιπέδου, τα οποία καλύπτουν ολόκληρο το εύρος του γνωστικού αντικείμενου του οικείου τμήματος και τα οποία ισοδυναμούν με δύο τουλάχιστον εξάμηνα σπουδών». Η ισοδυναμία των ανωτέρω τίτλων σπουδών διαπιστώνεται με απόφαση του υπουργού παιδείας ύστερα από πρόταση της γενικής συνέλευσης του αντίστοιχου τμήματος και σύμφωνη γνώμη της συγκλήτου του οικείου ιδρύματος. Με την υπουργική απόφαση, που μπορεί να έχει και αναδρομική ισχύ, καθορίζεται το ακαδημαϊκό έτος από το οποίο αρχίζει να ισχύει η «ανωτέρω ισοδυναμία».

Άλλωστε, κατά τη διάρκεια της συζήτησης του νομοσχεδίου για την «ανωτατοποίηση» των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.), οι πρυτάνεις των πολυτεχνείων είχαν ζητήσει να αναβαθμιστεί το δίπλωμα που χορηγούν και να θεωρηθεί ισοδύναμο με «μάστερ». Αίτημα το οποίο ο υπουργός παιδείας είχε δει με «θετικό μάτι».

Τα βασικά σημεία της αντίθεσης

Τα πέντε βασικά σημεία στα οποία εντοπίζεται η διαμάχη μεταξύ πανεπιστημιακών φορέων και Υπουργείου Παιδείας είναι τα ακόλουθα:

- **Το Ινστιτούτο Πανεπιστημιακής Έρευνας και Μεταπτυχιακών Σπουδών (Ι.Π.Ε.ΜΕ.Σ.).** Πρόκειται για ένα νέο ινστιτούτο, το οποίο σύμφωνα με το προσχέδιο του νόμου θα συσταθεί με σκοπό το σχεδιασμό, το συντονισμό και την αξιολόγηση μεταπτυχιακών και ερευνητικών προγραμμάτων, και θα λειτουργεί ως αποκεντρωμένη διοικητική υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας. Στη σύστασή του όμως αντιδρούν όλα τα πανεπιστήμια αλλά και όλες οι φοιτητικές παρατάξεις, καθώς θεωρούν ότι θα εξελιχθεί σε ένα «υπερόργανο» που θα ελέγχεται από τον εκάστοτε υπουργό, ο οποίος θα ορίζει και τα μέλη του. Αυτό, λένε, θα οδηγήσει σε παρεμβάσεις και περιστολή της ακαδημαϊκής ελευθερίας των Α.Ε.Ι. και αντιβαίνει στην αυτοδιοίκησή τους. Τόσο οι καθηγητές όσο και οι φοιτητές,

Τα μεταπτυχιακά είναι το
ζητούμενο των ελλήνων
φοιτητών μετά την απόκτηση
του πρώτου πτυχίου τα
τελευταία χρόνια, καθώς είναι
εμφανές ότι το πρώτο πτυχίο
δεν είναι πλέον αρκετό στην
αυξανόμενων απαιτήσεων
αγορά εργασίας.

ζητούν οι λειτουργίες, τα μέλη και οι αρμοδιότητες του ινστιτούτου να ορίζονται από τα πανεπιστήμια. Οι πρυτάνεις μάλιστα αναφέρουν ότι το νομοσχέδιο διαπνέεται από ένα «συγκεντρωτικό πνεύμα» και τον «εξαιρετικά παρεμβατικό ρόλο του υπουργείου».

■ **Τα δίδακτρα.** Σήμερα, 55 από τα 250 μεταπτυχιακά προγράμματα προβλέπουν δίδακτρα που κυμαίνονται από 400 χιλιάδες δρχ. έως και 3 εκατομμύρια δρχ. Οι φοιτητές αντιδρούν έντονα στα δίδακτρα, αλλά και αρκετά πανεπιστήμια θεωρούν ότι δεν πρέπει να υπάρχουν. Εδώ οι γνώμες των πανεπιστημιακών διχάζονται: πολλοί υποστηρίζουν ότι δεν θα πρέπει να υπάρχουν δίδακτρα,

για να είναι απρόσκοπτη η είσοδος σ' αυτά σε όλους, ενώ άλλοι θεωρούν ότι τα μεταπτυχιακά είναι ένα είδος τεταρτοβάθμιας εκπαίδευσης που παρέχει πρόσθετα προσόντα και κατά συνέπεια δεν θα πρέπει να υπάγεται στο σχεδιασμό της δωρεάν παιδείας.

- **Η δυνατότητα των αποφοίτων των Τ.Ε.Ι. να εισάγονται σε μεταπτυχιακά των Α.Ε.Ι.** Αυτή η πρόβλεψη του προσχεδίου, όπως και οι ρυθμίσεις του προηγούμενου νομοσχεδίου για την «ανωτατοποίηση» των Τ.Ε.Ι., θα δώσει τη δυνατότητα να οργανώνουν και τα Τ.Ε.Ι. δικά τους μεταπτυχιακά προγράμματα. Το ενδεχόμενο αυτό έχει προκαλέσει αντιδράσεις τόσο από το σώμα των καθηγητών όσο και από τους φοιτητές. Θεωρούν ότι οι σπουδαστές των Τ.Ε.Ι. αλλά και τα ιδρύματα αυτά δεν έχουν το ίδιο επίπεδο σπουδών με τα Α.Ε.Ι. ώστε να μπορούν να συμμετέχουν σε μεταπτυχιακά προγράμματα. Υπάρχουν τμήματα Τ.Ε.Ι. που διαθέτουν υποδομή και θα μπορούσαν, είτε αυτόνομα είτε και σε συνεργασία με τα Α.Ε.Ι., να αναπτύξουν μεταπτυχιακά, παραδέχονται οι πρυτάνεις, ωστόσο χρειάζεται σωστή αξιολόγηση και διαδικασίες και όχι συλλήβδην «ανωτατοποίηση» των Τ.Ε.Ι.
- **Η χρηματοδότηση.** Η σύνοδος των πρυτάνεων των Α.Ε.Ι. θεωρεί ότι με το νομοσχέδιο δεν εξασφαλίζεται η χρηματοδότηση των ερευνητικών επιλογών κάθε πανεπιστημίου, ούτε η ενίσχυση της βασικής έρευνας και της έρευνας στις ανθρωπιστικές επιστήμες.
- **Η σύνδεση των μεταπτυχιακών με τις ανάγκες της αγοράς.** Πολλοί φοιτητές και καθηγητές αντιδρούν στη μεγάλη εξάπλωση των μεταπτυχιακών που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκά κονδύλια (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.). Στο προσχέδιο αναφέρεται ότι οι

Ποια είναι η ευκαιρία των Τ.Ε.Ι. για μεταπτυχιακά και πώς αντιδρούν τα Α.Ε.Ι. στο ενδεχόμενο μιας τέτοιας εξέλιξης στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης.

μεταπτυχιακές σπουδές «δεν είναι δυνατόν να ακολουθήσουν τις τάσεις ανοικτής πρόσβασης που χαρακτηρίζουν τις προπτυχιακές» και ότι «πρέπει να ανταποκρίνονται σε πραγματικές ανάγκες της επιστήμης, της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας». Θεωρούν, επομένως, ότι τα πτυχία τους υποβαθμίζονται και απαξιώνονται και ότι τα Α.Ε.Ι. οδηγούνται σε εξάρτηση από τις επιχειρήσεις.

Οι νέες ρυθμίσεις, οι προϋποθέσεις λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων αλλά και η ίδια η δομή τους είναι φανερό από τα παραπάνω πως διχάζουν και αναστατώνουν για μία ακόμη φορά τον ήδη ταραγμένο χώρο της ελληνικής παιδείας. Το νέο νομοσχέδιο έχει ήδη δοθεί από τα χέρια του υπουργού παιδείας στους αρμόδιους φορείς για συζήτηση και όλοι πλέον αναμένουν τις προτάσεις που θα κατατεθούν από τις πρωτανικές αρχές μετά τη μελέτη του.

Πορεία προς την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική ολοκλήρωση

Πριν από δυο περίπου μήνες ζήσαμε όλοι την πραγματοποίηση ενός ευρωπαϊκού ονείρου, την ύπαρξη και χρησιμοποίηση σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος. Άραγε πόσο μακριά είμαστε από την πραγματοποίηση του ευρωπαϊκού πτυχίου; Θα αργήσει ίσως η στιγμή που τα ελληνικά πτυχία θα είναι ισοδύναμα με τα ευρωπαϊκά και το αντίστροφο, απλώς επειδή θα υπάρχει ένα ενιαίο ευρωπαϊκό πτυχίο; Το συγκεκριμένο γεγονός θα σημάνει μια ενιαία αγορά εργασίας, εξαγωγή πτυχιούχων, αναγνώριση προσόντων και εναρμόνιση εκπαιδευτικής δραστηριότητας και γνώσεων. Η Ελλάδα εδώ και αρκετά χρόνια ακολουθεί τη δική της πορεία προς την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική ολοκλήρωση, μια πορεία που δεν μπορεί να ακολουθήσει αποκομμένη από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Το νομοσχέδιο που προβληματίζει τους φορείς της πανεπιστημιακής κοινότητας, αποτελεί ένα μέρος αυτής της πορείας προς μια ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική.

Το χρονικό της εκπαιδευτικής σύγκλισης

Το Μάιο του 1998 οι υπουργοί παιδείας Γαλλίας, Γερμανίας, Αγγλίας και Ιταλίας υπέγραψαν στη Σορβόνη συμφωνία για τη σύγκλιση των εκπαιδευτικών συστημάτων των χωρών τους. Πρότειναν μια ανοικτή πανεπιστημιακή εκπαίδευση σε όλη την Ε.Ε., η οποία θα σέβεται μεν τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, αλλά θα απαιτεί συνεργασία, γενικό εναρμονισμό των συστημάτων και ελαχιστοποίηση των διακρατικών εμποδίων. Στόχος θεωρήθηκε ότι είναι η όσο το δυνατόν καλύτερη σύνδεση των σπουδών με την αγορά εργασίας και η μείωση της ανεργίας. Με άλλα λόγια, πρότειναν ένα «ευρωπαϊκό».

Τον Ιούνιο του 1999, οι 15 υπουργοί παιδείας της Ε.Ε. μαζί με τις υπό σύνδεση χώρες, συνολικά 29, υπέγραψαν στην ιταλική πόλη Μπολόνια διακήρυξη που υιοθετούσε τις προτάσεις της Σορβόνης και έθετε τις κατευθύνσεις των αλλαγών. Μεταξύ άλλων, όμως, οι βασικές επιλογές των τεσσάρων «μεγάλων» κρατών προσέκρουαν στις δομές των εκπαιδευτικών συστημάτων ορισμένων μικρότερων χωρών, όπως η Ελλάδα.

Ο τότε υπουργός παιδείας Γ. Αρσένης είχε επιμείνει τότε και είχε πετύχει μια «χαλαρή διατύπωση» εκφράσεων, που σε διαφορετική περίπτωση θα μπορούσαν να δεσμεύσουν τη χώρα μας στην εφαρμογή σαρωτικών αλλαγών, ενώ έτσι δινόταν η δυνατότητα ελιγμών και διαπραγματεύσεων. Τελικά, για την επικύρωση της συμφωνίας είχαν χρησιμοποιηθεί αντί του όρου της «σύγκλισης», οι όροι της «συγκρισιμότητας»

Η πρωτοβουλία των
ευρωπαϊκών χωρών για
εκπαιδευτική σύγκλιση. Πώς
ξεκίνησαν όλα και πώς θα
επιτευχθεί η ευρωπαϊκή
σύγκλιση στην εκπαίδευση.

Πώς αντιμετωπίζουν οι
ευρωπαϊκές χώρες την πορεία
προς το ευρωπυχίο; Ποιες
είναι οι αλλαγές στις οποίες
έχουν προχωρήσει οι
υπόλοιπες χώρες;

και της «συμβατότητας των συστημάτων», ενώ προστέθηκε ακόμη και το φλέγον θέμα της 3ετούς αντί 4ετούς διάρκειας σπουδών και κάποιες διατυπώσεις περί «σεβασμού ιδιαιτεροτήτων».

Τον Ιανουάριο του 2001 η Ελλάδα διοργάνωσε διεθνές συνέδριο, στο οποίο συμμετείχαν εκπρόσωποι κρατών που συμφωνούσαν και άλλων που διαφωνούσαν με τις κατευθύνσεις της διακήρυξης,

Τι προτείνει η Ευρώπη, τι προτιμά η Ελλάδα

Η επόμενη συνάντηση των ευρωπαίων υπουργών παιδείας έγινε τον επόμενο Μάιο στην Πράγα της Τσεχίας, με σκοπό την οριστικοποίηση και την έναρξη υλοποίησης της διακήρυξης. Οι διαπραγματεύσεις φαίνεται να ήταν σκληρές, όμως οι αποφάσεις που ελήφθησαν καθόρισαν την τελική μορφή των ευρωπαϊκών πανεπιστημιακών σπουδών.

Σύμφωνα μ' αυτή τη μορφή στο πλαίσιο της επιχειρούμενης διαμόρφωσης ενιαίου πλαισίου σπουδών, η χορήγηση του πρώτου πτυχίου επιπέδου «μπάτσελορ» θα γίνεται ύστερα από σπουδές «τουλάχιστον 3 ετών». Η τάση είναι η έμφαση στις μεταπτυχιακές σπουδές με το σύστημα «3-5-8», που σημαίνει 3 χρόνια για πτυχίο, άλλα 2 για πρώτο μεταπτυχιακό και ακόμη 3 για δεύτερο (διδακτορικό). Σκοπός είναι η ταχύτερη έξοδος στην αγορά εργασίας ενός σημαντικού ποσοστού αποφοίτων «τυπικών προσόντων» και ανάλογης εργασιακής προοπτικής. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι τα Τ.Ε.Ι. με σπουδές τουλάχιστον 3 ετών θα θεωρούνται πανεπιστήμια, άρα εκ των πραγμάτων επέρχεται η περίφημη «ανωτατοποίηση».

Σήμερα το ελληνικό σύστημα προβλέπει τουλάχιστον 4 χρόνια για το πτυχίο Α.Ε.Ι. Το Πολυτεχνείο της Αθήνας μάλιστα έχει καθιερώσει 5ετείς σπουδές για την απόκτηση πρώτου πτυχίου, που αποκαλεί «δίπλωμα προχωρημένων σπουδών» και θεωρεί ισοδύναμο επιπέδου «μάστερ».

Κοινός στόχος η ευρωπαϊκή σύγκλιση για τις ευρωπαϊκές χώρες

Στις τέσσερις χώρες που ξεκίνησαν τις αλλαγές, τα εκπαιδευτικά συστήματα στα Α.Ε.Ι. προσαρμόζονται ήδη, εκτός από την Αγγλία, που είχε θεσπίσει το 3ετές πανεπιστημιακό πτυχίο από το 1992.

- Στην **Αγγλία** μέχρι το 1992, η τεχνολογική εκπαίδευση ήταν ευθύνη των αντίστοιχων (τότε) με τα ελληνικά Τ.Ε.Ι., που ονομάζονταν «Polytechnics». Αυτά παρείχαν

και παρέχουν τριετείς σπουδές και ήταν διαχωρισμένα από τα πανεπιστήμια. Το 1992, με την απόφαση της Αγγλίας να διευρύνει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, να υποδεχθεί πλήθος φοιτητών εξωτερικού και να ανοίξει παραρτήματα πανεπιστημίων σε άλλες χώρες, τα «Polytechnics» μετεξελίχθηκαν σε πανεπιστήμια. Τα πτυχία τους εξασφαλίζουν επαγγελματικά δικαιώματα και πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Είναι φανερό ότι το ζητούμενο για την ευρωπαϊκή παιδεία είναι τα πτυχία «εξπρές», ύστερα από 3 χρόνια σπουδών στα πανεπιστήμια. Τα ελληνικά πανεπιστήμια όμως αναμένεται να αντιδράσουν έντονα. Αντίθετα, τα Τ.Ε.Ι. δείχνουν να συμφωνούν, βλέποντας την πόρτα για τα δικά τους μεταπτυχιακά να ανοίγει μπροστά τους. Ωστόσο, το Υπουργείο Παιδείας τονίζει ότι το καθεστώς των σπουδών στην Ελλάδα δεν πρόκειται να αλλάξει, αντιθέτως ίσως και να αυξηθεί η διάρκειά τους.

Όλα αυτά, που αφορούν στο μέλλον της ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχουν αναστατώσει τον ευαίσθητο χώρο της ελληνικής παιδείας για μια ακόμη φορά.

Το ευρωπαϊκό περνά από ...την Πράγα

Η Διακήρυξη της Μπολόνια, που ολοκληρώθηκε στην Πράγα, καθόριζε τις τάσεις για το ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο της τρίτης χιλιετίας. Το σύστημα είχε πάρει, ανεπισήμως, τον τίτλο «3-5-8» από το χρόνο διάρκειας των σπουδών. Προέβλεπε ότι στο εξής τα πανεπιστήμια θα δίνουν πτυχία ύστερα από σπουδές όχι τεσσάρων, αλλά τουλάχιστον τριών ετών.

Η σύνοδος των πρυτάνεων είχε τότε αντιδράσει αναφέροντας για το θέμα: «Οι προτάσεις της Μπολόνια, εφόσον εφαρμοστούν, υποβιβάζουν τα ελληνικά πανεπιστήμια. Ειδικότερα, η καθιέρωση ενός πρώτου κύκλου σπουδών ελάχιστης διάρκειας τριών ετών οδηγεί κατ' ανάγκην είτε στη διάσπαση της δομής των σπουδών των ελληνικών Α.Ε.Ι. είτε στην ντε φάκτο υποβάθμισή τους στην κατηγορία των μη πανεπιστημιακών ιδρυμάτων μεταλυκειακής εκπαίδευσης τριετούς διάρκειας».

Σύμφωνα με τις αποφάσεις της Πράγας σκοπός ήταν η προώθηση του σχεδιασμού περί «κοινών πτυχίων» στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό προϋποθέτει την παρέμβαση στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με την αξιολόγηση των πανεπιστημίων, των Τ.Ε.Ι. και των τμημάτων και των σχολών τους, με σκοπό την ενίσχυση των πτυχίων τους για τη διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου ποιότητας σπουδών.

Έως το σχολικό έτος 2003 - 2004 η κάθε χώρα θα έχει το εθνικό σύστημα αξιολόγησης στην εκπαιδευτική διαδικασία της. Επίσης, θα υπάρχουν κοινά κριτήρια, ώστε τα συστήματα να είναι μεταξύ τους αναγνωρίσιμα και συγκρίσιμα. Έτσι, θα υπάρξουν σταδιακά, έως το έτος ορόσημο 2010, κοινά προγράμματα σπουδών, κοινά πτυχία σε όλες τις βαθμίδες· δηλαδή, ενιαία εκπαίδευση. Οι αποφάσεις της Πράγας προβλέπουν ότι οι ιδιαιτερότητες κάθε χώρας θα είναι σεβαστές και θα επιχειρηθεί μια, κατά κάποιον τρόπο, σύγκλιση μέσα σ' αυτήν τη δεκαετία ως προς τα προγράμματα σπουδών, τα μεταπτυχιακά, την έρευνα, το σύστημα αξιολόγησης, την επιμόρφωση, την εισαγωγή νέων μαθημάτων και τεχνολογιών.

Στη συνάντηση της Μπολόνια πήραν μέρος 29 χώρες της Ευρώπης, στην Πράγα 32 χώρες και σε κάθε επόμενη συνάντηση θα υπάρχει μεγαλύτερη διεύρυνση.

Στην Πράγα επίσης συζητήθηκε και το ενδεχόμενο της ανάπτυξης υπερεθνικών δραστηριοτήτων των Α.Ε.Ι., που έθετε εμμέσως για την Ελλάδα ζήτημα ιδιωτικών πανεπιστημίων «από το παράθυρο». Σήμερα, το θέμα έχει προς το παρόν παγώσει με αποφάσεις που δεν αναγνωρίζουν πτυχία που αποκτήθηκαν με σπουδές στην Ελλάδα σε ιδιωτικά κέντρα που συνεργάζονται με ξένα πανεπιστήμια. Αν όμως κάτι τέτοιο

Το σύστημα «3-5-8», οι υπερεθνικές δραστηριότητες και η αξιολόγηση των πανεπιστημίων προκάλεσαν την αντίδραση των πανεπιστημίων και αναστάτωσαν για μια ακόμη φορά το χώρο της παιδείας.

■ Στη **Γαλλία** από το Σεπτέμβριο του 1999 άρχισε η προσαρμογή και του γαλλικού συστήματος στη Διακήρυξη της Μπολόνια με τη δημιουργία της ενδιάμεσης βαθμίδας «μάστερ», κατά το αγγλικό πρότυπο, που έως τώρα δεν υπήρχε. Επίσης, θεσπίστηκε ένα νέο επαγγελματικό δίπλωμα, που οδηγεί σε επαγγελματικά δικαιώματα.

■ Στη **Γερμανία** από το 1998 έχει θεσμοθετηθεί η δυνατότητα χορήγησης τίτλων επιπέδου «μπάτσελορ» από τα γερμανικά Α.Ε.Ι. και τεχνικά πανεπιστήμια κατά το αγγλικό σύστημα, με διάρκεια σπουδών από 6 έως 8 εξάμηνα, ανάλογα με την ειδικότητα. Οι απόφοιτοι έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας ή δικαίωμα να συνεχίσουν για πτυχίο επιπέδου «μάστερ».

■ Στην **Ιταλία** το Σεπτέμβριο του 1999 ψηφίστηκε νέο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των πανεπιστημίων, με το οποίο δίνεται η δυνατότητα πρώτου διπλώματος στα 3 χρόνια. Έως τώρα, μόνο στους αποφοίτους τεχνικών σχολών ζετούς φοίτησης παρέχόταν τίτλος που έδινε πρόσβαση σε επαγγέλματα.

Οι αποφάσεις της Πράγας
προβλέπουν ότι οι
ιδιαιτερότητες κάθε χώρας
θα είναι σεβαστές και θα
επιχειρηθεί μια κατά
κάποιον τρόπο σύγκλιση
μέσα σε αυτήν τη δεκαετία
ως προς τα προγράμματα
σπουδών, τα
μεταπτυχιακά, την έρευνα,
το σύστημα αξιολόγησης,
την επιμόρφωση, την
εισαγωγή νέων μαθημάτων
και τεχνολογιών.

εφαρμοστεί αργότερα με μια συμφωνία για αναγνώριση διδακτικών μονάδων, κάποιοι που σπούδασε σε ελληνικό εργαστήριο θα μπορεί να αναγνωρίσει τις σπουδές του σε οποιοδήποτε ευρωπαϊκό Α.Ε.Ι. και να επιστρέψει στην Ελλάδα με την αναγνώριση του πτυχίου του. Το θέμα αυτό έχει συναντήσει την καθολική αντίρρηση των πανεπιστημιακών φορέων, που προσπαθούν να αποτρέψουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Κι αυτό επειδή τότε η χώρα μας δεν θα μπορεί να αρνηθεί να αναγνωρίζει τέτοια πτυχία, όπως κάνει τώρα χωρίς να προκαλούνται σοβαρές αντιδράσεις, όπως θα συμβεί αν π.χ. το ΔΙ.Κ.Α.Τ.Σ.Α. δεν αναγνωρίσει πτυχίο της Σορβόνης ή της Οξφόρδης.

Η αξιολόγηση των πανεπιστημίων

Θέμα αιχμής για την Ευρώπη είναι η αξιολόγηση των πανεπιστημίων, καθώς προβλέπεται η διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών. Ήδη, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο οι διαδικασίες έχουν ξεκινήσει με τη σύσταση «Ευρωπαϊκού Δικτύου για τη Διασφάλιση της Ποιότητας». Στην Ελλάδα, ως γνωστόν, η αξιολόγηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν έχει ακόμη θεσμοθετηθεί.

Ο πρόεδρος της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων, ο βασικός διαμορφωτής της Διακήρυξης της Μπολόνια, Γκι Χάουγκ, σε παλαιότερη συνέντευξή του σε ελληνική εφημερίδα, είχε σχολιάσει τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στην Ευρώπη, τόσο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όσο και στην αγορά εργασίας, λέγοντας: «Πολλοί ευρωπαίοι φοιτητές κάνουν πια μεταπτυχιακές σπουδές, επειδή φοβούνται ότι με το σημερινό τους πτυχίο οι πόρτες στην αγορά εργασίας θα είναι κλειστές. Στη δεκαετία του '80 το απολυτήριο του λυκείου ήταν αρκετό. Όμως οι σύγχρονες κοινωνίες ζητούν ολοένα και πιο μορφωμένους ανθρώπους. Αυτό σημαίνει ότι το κλειδί για το μέλλον φαίνεται να είναι η ανοικτή πρόσβαση για όλους στα πανεπιστήμια».

Στις περισσότερες ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες, τα ζητήματα υποδομής και διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας των Α.Ε.Ι. έχουν επιλυθεί. Στη χώρα μας, το σχετικό νομοσχέδιο για την αυτοτέλεια εκκρεμεί, τα όχι ανθηρά οικονομικά των Α.Ε.Ι. τελούν υπό κρατική εποπτεία, οι υποδομές πάσχουν, υπάρχει στις σχολές υψηλής ζήτησης «κλειστός αριθμός» εισακτέων. Επιπλέον, χιλιάδες μετεγγραφές φοιτητών, κυρίως από Α.Ε.Ι. άλλων κρατών, επιβαρύνουν κάθε χρόνο τα ελληνικά Α.Ε.Ι.

Πώς όμως μπορεί να αντιδράσει η Ελλάδα στις ενδεχόμενες αλλαγές και κατά πόσο μπορεί να ανταποκριθεί σ' αυτές με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και παρακάμπτοντας τα προβλήματα που αντιμετωπίζει (οικονομική αυτοτέλεια Α.Ε.Ι., μετεγγραφές, κλειστός αριθμός εισακτέων, ελλείψεις στις υποδομές) μέσα από τις προσπάθειες των πανεπιστημιακών οργάνων και φορέων της; Αυτό είναι το μεγάλο ερώτημα – πρόκληση, στο οποίο καλείται να απαντήσει η ελληνική εκπαίδευση μπροστά στο φάσμα της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής ολοκλήρωσης.

Η ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Παρά-πλευρες απώλειες

Ας υποθέσουμε ότι κύρια απώλεια ήταν ο χαμός πέντε χιλιάδων ανυποψίαστων πολιτών. Ας πούμε ότι η αμέσως επόμενη απώλεια της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ήταν δύο μνημεία της σύγχρονης αρχιτεκτονικής της Αμερικής. Και ας συγκρίνουμε ό,τι μπορεί κανείς να θεωρήσει ως «παράπλευρες απώλειες»: Τους χιλιάδες νεκρούς της αντίπερα όχθης; Φυσικά. Δεν είναι όλοι οι Αφγανοί μέλη ή πολεμιστές της Αλ Κάιντα. Την προετοιμασία για άλλα τέτοια χτυπήματα κατά Υεμένης, Σουδάν, Ιράκ, Ιράν, μέχρι και Βόρεια Κορέα όπως θέλει το αμερικανικό Πεντάγωνο και οι μυστικές του υπηρεσίες; Δηλαδή ο κόσμος όλος μια ανοιχτή πληγή, λες και δεν φτάνει η αιματοχυσία στο Ισραήλ με τη σταύρωση των Παλαιστινίων...

Οι παράπλευρες απώλειες μπορεί να είναι και πιο σημαντικές από τις κύριες απώλειες. Γιατί είναι μια γερή ευκαιρία στην Αμερική να μην χρειάζεται ούτε κάλυψη, ούτε συμμάχους, ούτε οργανισμούς, προκειμένου να επιβάλλει την παγκόσμια τάξη, όπως οι δυνάμεις που ασκούν την εξουσία την αντιλαμβάνονται.

Αυτή είναι και η ουσία του μικρού αφιερώματος του τεύχους αυτού. Πολλοί ακαδημαϊκοί δάσκαλοι προσεγγίζουν την 11^η του Σεπτεμβρίου και από μια άλλη οπτική, ο καθένας τη δική του.

Ο Βασίλης Γιούλτσης αναλύει με προσοχή την αντίληψη της Αμερικής ότι είναι η κάτοχος της απόλυτης αλήθειας αφού θεωρεί ότι έχει «αδιαμφισβήτητο δικαίο». Οπότε σ' αυτή τη λογική οι παράπλευρες απώλειες σχεδόν θεωρούνται ως «αναγκαία συνέπεια»...

Ο Γιάννης Μανωλεδάκης αναλύει την άποψη ότι από δω και πέρα τίποτε δεν είναι ίδιο, όταν φτάνουμε μια –μεγάλης κλίμακας– τρομοκρατική ενέργεια να της προσδίδουμε το χαρακτηρισμό του «πολέμου». Επισημαίνει, επίσης, ότι όταν τα ΜΜΕ αναφέρονται σε χτυπήματα κατά του πολιτισμού, τότε συγκαλύπτονται τα βαθύτερα αίτια της σύγκρουσης για την οικονομία.

Η Φανή Βαβύλη καταπιάνεται μ' ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον ζήτημα: Μετά το «χτύπημα» στους δίδυμους πύργους –στο μνημείο-σύμβολο της αμερικανικής αρχιτεκτονικής– θα περάσουμε σε μια συντηρητική αρχιτεκτονική στην οποία το πρωτεύον θα είναι η κτιριακή ασφάλεια;

Ο ομότιμος καθηγητής κ. Χουρμουζιάδης ισχυρίζεται ότι δεν άλλαξε τίποτε στην ιστορία με το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, αλλά βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα «ταξικό χτύπημα», που ο φόβος των αντιποίνων έρχεται ως «λογική συνέπεια» για τους «τιμωρούς» Αμερικανούς.

Τέλος, η Άννα Παναγιωταρέα θεωρεί ότι το «χτύπημα» κατά των «δίδυμων πύργων» έδωσε τη δυνατότητα στα ΜΜΕ να παρουσιάσουν την τρομοκρατία στις παγκόσμιες διαστάσεις και επομένως να προετοιμαστεί η παγκόσμια κοινότητα στην άσκηση βίας προς αποκατάσταση του δικαίου.

Όλες οι απόψεις που αναπτύσσονται είναι ενδιαφέρουσες. Κυρίως, επειδή είναι πολλές «ματιές» από διαφορετικές θέσεις επάνω στο ίδιο γεγονός: ας πούμε μια αχτίδα που έρχεται να πέσει και να φωτίσει διαφορετικές επιφάνειες στο ίδιο πολυεδρικό κρύσταλλο...

«Οι δυνάμεις οι οποίες διεκδικούν αυτονομία για τον εαυτό τους το δικαίωμα επέμβασης όπου και όποτε θέλουν, επικαλούμενες – και αυτό ούτε καν πάντα – “ανθρωπιστικούς” και “ειρηνευτικούς” σκοπούς, θα μάθουν σε διάφορες περιπτώσεις στο μέλλον ότι η επέμβαση δεν εξάγεται μόνο υπό μορφή στρατιωτικών επιχειρήσεων, αλλά και εισάγεται υπό μορφή τρομοκρατικών επιθέσεων».

Το άρθρο του πρύτανη Μιχάλη Παπαδόπουλου δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα “ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ”, στο φύλλο της Παρασκευής 26 Οκτωβρίου 2001.

του Μιχάλη Παπαδόπουλου,
καθηγητή, πρύτανη του Α.Π.Θ.

Ηρωικοί πόλεμοι, αντι – ήρωες ηγέτες

ΜΙΑ «ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ» ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΟΝΔΥΛΗ

Τα όσα τραγικά συνέβησαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, τα όσα συγκεχυμένα, αλλά εξίσου οδυνηρά διαδραματίζονται στην Κεντρική Ασία, αλλά και ό,τι δυνάμει απειλεί ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο, μπορεί κανείς να τα προσεγγίσει από τρεις οπτικές γωνίες. Αυτήν της τεχνοκρατικής προσέγγισης της διαχείρισης κρίσεων, αυτήν του διεθνούς δικαίου και της ηθικής και αυτήν της αναζήτησης των αιτιών και αφορμών, που, δέκα χρόνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, έχουν οδηγήσει μεγάλο μέρος των δημοκρατικών κοινωνιών σε φαινόμενα και καταστάσεις που θυμίζουν τη σκληρή δεκαετία του 1950.

Με τη διαχείριση των κρίσεων, όπως και με το διεθνές δίκαιο, ασχολούνται επί της ουσίας, οι ειδικοί – και δημοσίως τόσο πολλοί, ειδικοί και μη, που θα ήταν πλεονασμός να προστεθεί ένα ακόμη σχόλιο. Θα ήθελα να σταθώ στην προσπάθεια κατανόησης των δρώμενων, προσφεύγοντας στα δύο μοναδικά εργαλεία ενός πανεπιστημιακού δασκάλου· τη γνώση και την κρίση.

Ο Παναγιώτης Κονδύλης είναι ένας από τους σημαντικότερους πολιτικούς φιλόσοφους και ιστορικούς του 20^{ού} αιώνα, θεωρούμενος διεθνώς ίσως ο πιο έγκυρος αναλυτής του Κλάουζεβιτς, του Μαρξ και του Ένγκελς, που δυστυχώς ελάχιστα τον

προσέξαμε στην Ελλάδα. Μετά τον Πόλεμο του Κόλπου έγραφε, αναλύοντας την ποικιλομορφία του πολέμου, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: «Σύντομοι και εντατικοί, οιονεί «χειρουργικοί» πόλεμοι ... είναι πιθανοί μονάχα όταν ο ένας από τους δύο εμπλεκόμενους, δηλαδή ο «χειρουργός» υπερέρχει συντριπτικά... Με δεδομένον αυτόν το συσχετισμό, ο ασθενέστερος μόνο μία δυνατότητα έχει, να μεταφέρει εν μέρει τον πόλεμο στο έδαφος του ισχυρότερου. Να επιτύχει δηλαδή με άλλα μέσα ό,τι μία μεγάλη δύναμη θα κατάφερνε με τους βαλλιστικούς της πυραύλους: η δυνατότητα αυτή είναι η τρομοκρατία. Οι δυνάμεις οι οποίες διεκδικούν αυτονόητα για τον εαυτό τους το δικαίωμα επέμβασης όπου και όποτε θέλουν, επικαλούμενες –και αυτό ούτε καν πάντα– “ανθρωπιστικούς” και “ειρηνευτικούς” σκοπούς, θα μάθουν σε διάφορες περιπτώσεις στο μέλλον ότι η επέμβαση δεν εξάγεται μόνο υπό μορφή στρατιωτικών επιχειρήσεων, αλλά και εισάγεται υπό μορφή τρομοκρατικών επιθέσεων»¹.

Τα όρια ανάμεσα στον πόλεμο και στην ειρήνη

Και συνεχίζει ο Κονδύλης: «Δυστυχώς για τον 21^ο αιώνα, υπάρχουν ενδείξεις ότι οι μακρόσυρτοι και σπάταλοι σε έμφυχο και άψυχο υλικό πόλεμοι του 20^{ου} αιώνα διόλου δεν θα είναι το τελευταίο σκαλί, στο οποίο θα ξεπέσει η πραγματικότητα του πολέμου. Όπως γνωρίζουν οι κάτοικοι τμημάτων της Κολομβίας, των ρωσικών πόλεων ή όσοι έχουν δει το χαοτικό εμφύλιο πόλεμο στο Αφγανιστάν, και αντίθετα απ’ ό,τι πιστεύουν οι διάφοροι ειρηνιστές, που όχι τυχαία κατοικούν συνήθως σε εύπορες και ασφαλείς περιοχές, υπάρχει κάτι χειρότερο από την κρατική ή στρατιωτική οργάνωση, υπάρχει η ανομία με τον πολέμαρχο και τα παλικάρια του. Διότι σε όλες τις μορφές του πολέμου ως τώρα υπάρχει μια κρατική ή εθνική ή πάντως πολιτική κατεύθυνση, που διέπει σκοπούς

και χαράζει, έστω και χαλαρά, όρια. Όμως ένοπλες συγκρούσεις για σκοπούς επιβίωσης ή διαρπαγής μέσα σε συνθήκες ανομίας, δεν θα γνωρίζουν όρια – ούτε ανάμεσα σε πόλεμο και ειρήνη, ούτε ανάμεσα σε πόλεμο και έγκλημα. Και όταν χάνονται τα όρια ανάμεσα σε πόλεμο και ειρήνη, δεν απορροφά η ειρήνη τον πόλεμο: ο πόλεμος καταπίνει την ειρήνη, και γίνεται “ολοκληρωτικός” με την εφιαλτικότερη έννοια του όρου»².

Πολλοί μιλούν αυτή την περίοδο για σύγκρουση πολιτισμών, για αντιπαράθεση θρησκειών ή ακόμη και για ρήξη δύο κόσμων. Υιοθετώντας την τοποθέτηση του Αρχιεπισκόπου Αλβανίας Αναστάσιου, ενός φωτισμένου και βαθύτατα παιδευμένου ιεράρχη που διακονεί τον ανθρωπισμό και την ορθοδοξία, είναι σφάλμα να συγχέει κανείς μία θρησκεία με την τρομοκρατία ή με πράξεις βίας. Πολύ περισσότερο όταν ελάχιστοι από εμάς γνωρίζουμε τον απέναντί μας και τις πεποιθήσεις του, αλλά και όταν με περισσή ευκολία ομαδοποιούμε ως χριστιανούς όλους τους δυτικούς,

Οι θεωρίες της

αντιπαράθεσης είναι ακόμη περισσότερο ανεδαφικές ή επικίνδυνες, αν αναλογιστεί κανείς πόσο εξαρτημένοι είμαστε από την Ανατολή, αφού, παρά την αυξανόμενη σημασία των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Ρωσία και στη Βόρεια Θάλασσα, από τη Μέση Ανατολή προέρχεται το 65% της ενέργειας που καταναλώνουμε, καθώς και το πόσο λίγο αμιγείς είναι πλέον οι παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες μας, καθώς εκατομμύρια μουσουλμάνοι ζουν στη Δυτική Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική.

Μέρος της ευθύνης μας
απέναντι στην κοινωνία,
αναπόσπαστο τμήμα της
οποίας είναι το πανεπιστήμιο,
αποτελεί ακόμη η έκφραση
της ευαισθησίας, της
ανησυχίας και της
προσδοκίας, μπροστά σε όσα
συμβαίνουν και ενόψει όσων
προδιαγράφονται.

*Ηρωϊκοί πόλεμοι,
αντι-ήρωες ηγέτες*

συμπεριλαμβανομένων των άθεων, των άθρησκων και των αγνωστικιστών, και ως ισλαμιστές, όλους τους μουσουλμάνους, συμπεριλαμβανομένων όσων ζουν «δυτικότροπα» και ελάχιστα συμβουλευούνται το Κοράνι, όπως πρόσφατα σημείωνε ο Έκο.

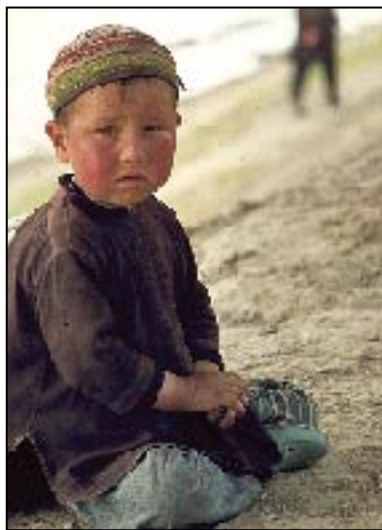
Η ενεργειακή εξάρτηση

Οι θεωρίες της αντιπαράθεσης είναι ακόμη περισσότερο ανεδαφικές ή επικίνδυνες, αν αναλογιστεί κανείς πόσο εξαρτημένοι είμαστε από την Ανατολή, αφού, παρά την αυξανόμενη σημασία των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Ρωσία και στη Βόρεια Θάλασσα, από τη Μέση Ανατολή προέρχεται το 65% της ενέργειας που καταναλώνουμε, καθώς και το πόσο λίγο αμιγείς είναι πλέον οι παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες μας, καθώς εκατομμύρια μουσουλμάνοι ζουν στη Δυτική Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική. Το να σκεφτεί κανείς, επομένως, έστω και σιωπηρά, με όρους σταυροφοριών, είναι εξαιρετικά επικίνδυνο, εκτός αν δέχεται να επανέλθει σε μεσαιωνικές συνθήκες ζωής.

Ποια μπορεί, κατά συνέπεια, να είναι η στάση ενός ενεργού πολίτη μπροστά σε μία τόσο περίπλοκη κατάσταση και μπροστά σε μία ζοφερά σκιαγραφούμενη πραγματικότητα;

Ο απλός πολίτης αδύναμος να παρακολουθήσει τα τεκταινόμενα

Κάθε περίοδος κρίσεων, πολύ περισσότερο μάλιστα μία περίοδος πολεμικών συγκρούσεων, αποτελεί περίοδο συσκότισης και ηθελημένου ελέγχου της πληροφόρησης –γεγονός κατανοητό, καθώς οι εμπλεκόμενες πλευρές πρέπει να προστατέψουν τα ζωτικά τους συμφέροντα. Το γεγονός αυτό δεν αποτελεί νεωτερισμό, αφού, όπως έγραφε κι ο Τσόρτσιλ, «στον πόλεμο η αλήθεια είναι τόσο πολύτιμη που πρέπει να κρύβεται μέσα σ' ένα πλήθος από ψέματα»³. Σε μία εποχή, ωστόσο, που η εικονική πραγματικότητα αποτελεί σχεδόν τη μοναδική πραγματικότητα, γίνεται αφάνταστα δύσκολο για τον απλό πολίτη να παρακολουθήσει τα τεκταινόμενα και να τα κατανοήσει. Ειδικά, μάλιστα, όταν πέραν της ελεγχόμενης πληροφόρησης, αναδεικνύεται από τα μέσα ενημέρωσης ένα πλήθος, αυτόκλητων ή μη, ειδημόνων, που σχολιάζουν και αιτιολογούν, χωρίς συχνά να έχουν συνειδητοποιήσει πού βρίσκεται μία περιοχή στον παγκόσμιο χάρτη.

Η ευθύνη μας

Μέρος του έργου μας, ως μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας, είναι να προσπαθούμε να δίνουμε στους φοιτητές όχι απλώς πληροφόρηση, αλλά γνώση. Τη γνώση που θα επιτρέψει στο νεαρό πολίτη να ενημερωθεί, αποκωδικοποιώντας το τεράστιο σύνολο των πληροφοριών που δέχεται, διαχωρίζοντας τα προφανώς ηθελημένα σφάλματα από τις ακούσιες ανακρίβειες, τα δεδομένα από τα σχόλια, εντέλει το ουσιώδες από το δευτερεύον. Επιπροσθέτως, τη γνώση αυτή έχουμε την ευθύνη να την εξωτερικεύουμε προς την κοινωνία, χωρίς να καλλιεργούμε τον εφησυχασμό, αλλά και χωρίς να πλειοδοτούμε σε ένταση και εντυπωσιασμό. Κι επειδή η ιδιότητα του πανεπιστημιακού συνεπάγεται εκ

officio ένα αυξημένο κύρος, καλόν είναι να συνοδεύεται και από αυξημένη ευθύνη. Μέρος της ευθύνης μας απέναντι στην κοινωνία, αναπόσπαστο τμήμα της οποίας είναι το πανεπιστήμιο, αποτελεί ακόμη η έκφραση της ευαισθησίας, της ανησυχίας και της προσδοκίας, μπροστά σε όσα συμβαίνουν και ενόψει όσων προδιαγράφονται.

Γράφει ο John Keegan, από τους πλέον έγκριτους ιστορικούς της νεότερης γενιάς. «Επί δύο χιλιάδες χρόνια, το βασικό γνώρισμα του ηγέτη, με αρχέτυπο τον Αλέξανδρο, ήταν ο ηρωισμός του στο πεδίο της μάχης, αφού αυτός τον νομιμοποιούσε στην κοινή γνώμη της κοινωνίας του. Αυτά ίσχυαν σε μία εποχή που ο πόλεμος διεξαγόταν με βάση τη σωματική δύναμη και οι συνέπειές του περιορίζονταν στο

μικρό ποσοστό της κοινωνίας που εμπλέκονταν στις μάχες. Γνωρίσματα του ηρωικού ηγέτη ήταν το θάρρος, η τόλμη, η αντίληψη και η ταχύτητα αντίδρασης». Στην πυρηνική και πολύ περισσότερο στη μετα-πυρηνική εποχή (και στο σημείο αυτό ο Keegan προσεγγίζει τον Κονδύλη), όπου η πολεμική ισχύς δεν έχει καμία πλέον σχέση με την ανθρώπινη, όπου οι συνέπειες εκτείνονται πολύ πέρα από τα πεδία των μαχών κι όπου το σύνολο των πληροφοριών που πρέπει να επεξεργάζεται ο ηγέτης υπερβαίνει την ευφυΐα, τη φαντασία και την ταχύτητα ακόμη κι ενός Αλέξανδρου, κύριο χαρακτηριστικό του ηγέτη πρέπει να είναι η σύνεση, η λελογισμένη αντίδραση και, εντέλει, «η προσπάθεια αποφυγής της δράσης». Το ζητούμενο, επομένως, είναι ο «αντι-ηρωικός ηγέτης»⁴. Αυτήν τη σύνεση ζητήσαμε πρόσφατα ομόφωνα, ως σύγκλητος του Α.Π.Θ., να επιδείξουν οι ηγέτες του δημοκρατικού κόσμου. Κι αν επιζητούμε από τις ηγεσίες του δημοκρατικού κόσμου τόλμη στην αντιμετώπιση των πραγματικών προβλημάτων, λιγότερο άνιση παγκόσμια κατανομή του πλούτου, προάσπιση των ανθρωπίνων ελευθεριών και εδραίωση του διεθνούς δικαίου, είναι επειδή αυτές οι αρετές αποτελούν τα θεμέλια του δημοκρατικού πολιτισμού μας.

REUTERS/Claro Cortes IV

Σημειώσεις

1. P. Kondilis, *Theorie des Krieges, Clausewitz, Marx, Engels, Lenin*, Stuttgart, 1998.
2. Π. Κονδύλης, *Θεωρία του πολέμου*, Θεμέλιο, 1998.
3. Ουίνστον Τσόρτσιλ, *Β' Παγκόσμιος Πόλεμος*, 1954.
4. J. Keegan, *The mask of command*, Jonaathan Kape Ltd, 1987.

του **Γιάννη Μανωλεδάκη**,
καθηγητή της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ.

Η μέρα που αλλάζει τον κόσμο

Καμιά οργάνωση δεν ανέλαβε την ευθύνη της επιχείρησης. Αυτό δημιουργεί την εντύπωση ενός “αόρατου” εχθρού, που ο προσδιορισμός του είναι εξαιρετικά δύσκολος και επικίνδυνος, αφού από αυτόν θα εξαρτηθεί ποιοι θα “πληρώσουν” για την επιθετική αυτή ενέργεια κατά της υπερδύναμης.

Όλοι όσοι προσπάθησαν να “ερμηνεύσουν” το τραγικό γεγονός της 11ης Σεπτεμβρίου στην καρδιά των Η.Π.Α. είναι σύμφωνοι σε ένα πράγμα: Ότι εκείνο το πρωινό άλλαξαν τα δεδομένα της παγκόσμιας ιστορίας στο χώρο των κοινωνικών-πολιτικών και στρατιωτικών συγκρούσεων.

Ποια είναι όμως τα ιδιόμορφα στοιχεία αυτού του γεγονότος, που έφεραν την παγκόσμια μεταβολή;

Για πρώτη φορά ένα χτύπημα που εκ πρώτης όψεως μοιάζει με τρομοκρατική πράξη οργανώθηκε με “στρατηγικό” τρόπο και εκδηλώθηκε παράλληλα σε τέσσερα τουλάχιστον σημεία, προκαλώντας τεράστιο αριθμό θυμάτων και έχοντας οικονομικές, ψυχολογικές και πολιτικές επιπτώσεις που μόνο μία πολεμική επιχείρηση θα μπορούσε να επιφέρει. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η ηγεσία των Η.Π.Α. και τα Μ.Μ.Ε. μίλησαν για “**πόλεμο**” και όχι απλώς για μια “τρομοκρατική πράξη”, όπως γινόταν μέχρι σήμερα στις περιπτώσεις των μεμονωμένων τρομοκρατικών ενεργειών.

Σε πείσμα των προβλέψεων των Ελλήνων τουλάχιστον δημοσιογράφων στις εκπομπές της ημέρας εκείνης, **καμιά** οργάνωση δεν ανέλαβε την ευθύνη της επιχείρησης. Αυτό δημιουργεί την εντύπωση ενός “αόρατου” εχθρού, που ο προσδιορισμός του είναι εξαιρετικά δύσκολος και επικίνδυνος, αφού από αυτόν θα εξαρτηθεί ποιοι θα “πληρώσουν” για την

επιθετική αυτή ενέργεια κατά της υπερδύναμης. Ένας αυθαίρετος προσδιορισμός μπορεί να έχει τραγικές συνέπειες για το μέλλον της ανθρωπότητας. Ορισμένοι έσπευσαν να μιλήσουν για πόλεμο μεταξύ πολιτισμών ή και θρησκειών, ενώ επίσημα δόθηκε η διαβεβαίωση ότι -αντίθετα- οι μουσουλμάνοι ως σύνολο δεν είναι ο εχθρός στον ακήρυχτο αυτό πόλεμο και πως αντίπαλος είναι μόνο η “διεθνής τρομοκρατία”.

Ωστόσο, από τα Μ.Μ.Ε. ενισχύεται συνεχώς η άποψη του πολιτισμικού πολέμου. Ελάχιστοι όμως από τους επίσημους αναλυτές κάνουν λόγο για **οικονομικά αίτια**, που, όπως ξέρουμε, βρίσκονται πάντα πίσω από κάθε πόλεμο. Αν δηλαδή, δεν πρόκειται για μια απλή τρομοκρατική ενέργεια, αλλά για ακήρυχτο πόλεμο, δεν μπορεί να μην αναζητούνται τα οικονομικά αίτια που τον προκάλεσαν. Βέβαια, η εντόπιση του ενδιαφέροντος στο “πολιτισμικό στοιχείο” βολεύει, στο μέτρο που εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή συσπείρωση γύρω από τις Η.Π.Α. και στήριξη των ενεργειών της. Όπως επίσης βολεύει η ερμηνεία περί “διεθνούς τρομοκρατίας” (έτσι αόριστα), που εξασφαλίζει και την υποστήριξη κρατών που δεν είχαν μέχρι τώρα αγαθές σχέσεις με την υπερδύναμη.

Κανείς δεν πρόσεξε την αυτοθυσία των δραστών

Το σημαντικότερο ωστόσο στοιχείο -που όμως δεν προσέχεται όσο θα έπρεπε- είναι η αυτοκτονία των δραστών του χτυπήματος, η **αυτοθυσία** τους μαζί με τη θυσία αόριστου αριθμού ανθρώπων που οι ίδιοι αποφάσισαν. Αυτό το στοιχείο έχει διπλή σημασία. Πρώτα πρώτα δείχνει ένα βαθμό αποφασιστικότητας που πρέπει να ερμηνευτεί σε βάθος. Ένας κοινός τρομοκράτης χτυπά και εξαφανίζεται για να μην συλληφθεί. Εκ των υστέρων στέλνει επιστολή με το πολιτικό σκεπτικό του εγχειρήματός του. Όποιος όμως αυτοκαταστρέφεται με την καταστροφή που προκαλεί θα πρέπει να είναι ικανός και αποφασισμένος για όλα, αλλά και να βρίσκεται σε υπαρκτικό αδιέξοδο. Το

μίσος είναι το αποτέλεσμα, όχι όμως και η αιτία αυτού του αδιεξόδου.

Κατά δεύτερο λόγο, αφού οι δράστες του εγχειρήματος είναι νεκροί, θέμα σύλληψης και τιμώρησής τους δεν τίθεται. Αναζητούνται, λοιπόν, κατ’ ανάγκη οι “ηθικοί αυτουργοί” της πράξης. Πέρα όμως από την αβεβαιότητα και τον κίνδυνο που έχει ο προσδιορισμός τους, η ενδεχόμενη σύλληψη κάποιων ως ηθικών αυτουργών και η τιμώρησή τους, έστω με την ποινή του θανάτου, αποτελεί βέβαια μια ανταποδοτική ενέργεια, ωστόσο δεν αποτρέπει άλλους απελπισμένους και αποφασισμένους να συνεχίσουν τα χτυπήματα, αφού οι ίδιοι έχουν προαποφασίσει για τον εαυτό τους την εσχάτη των ποινών, δηλαδή το θάνατο.

Όταν, λοιπόν, υπάρχει ένας **απρόσωπος** αντίπαλος **αποφασισμένος** να πεθάνει, οργανωμένος με πυρήνες **σε πολλές χώρες του κόσμου** και στις ίδιες τις Η.Π.Α., που επιτίθεται **απροειδοποίητα**, όταν δεν πρόκειται για συγκεκριμένο μέτωπο επιχειρήσεων, τότε γίνεται φανερό πως βρισκόμαστε μπροστά σ’ ένα νέο, πρωτόγνωρο είδος σύγκρουσης, που δεν αντιμετωπίζεται με τις μέχρι σήμερα χρησιμοποιούμενες πολεμικές μεθόδους και που αλλάζει τα δεδομένα της αντιπαράθεσης στην παγκόσμια ιστορία.

Τι θα βγει από αυτή την ιστορική μεταβολή είναι πολύ δύσκολο να προβλέψει κανείς αυτή τη στιγμή.

Οικονομικά αίτια, που, όπως ξέρουμε, βρίσκονται πάντα πίσω από κάθε πόλεμο. Αν δηλαδή, δεν πρόκειται για μια απλή τρομοκρατική ενέργεια, αλλά για ακήρυχτο πόλεμο, δεν μπορεί να μην αναζητούνται τα οικονομικά αίτια που τον προκάλεσαν. Βέβαια, η εντόπιση του ενδιαφέροντος στο “πολιτισμικό στοιχείο” βολεύει, στο μέτρο που εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή συσπείρωση γύρω από τις Η.Π.Α. και στήριξη των ενεργειών της.

του **Βασιλείου Γιούλση**,
καθηγητή Κοινωνιολογίας
του Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.

Βία: Ο “εξαγνισμός” των παράπλευρων απωλειών

Στη διάρκεια των τελευταίων πολέμων, όταν έγινε κανόνας η χρήση όπλων μαζικής καταστροφής, οι παράπλευρες απώλειες εκτιμήθηκαν ως οι πιο σημαντικές μακρο-κοινωνικές αιτίες για την ανάδειξη του τελικού νικητή.

Ο όρος “*παράπλευρες απώλειες*” στη γλώσσα της πολεμικής βίας δηλώνει τις συνέπειές της σε επίπεδο άμαχου πληθυσμού. Εδώ υπολογίζονται θάνατοι, τραυματισμοί και εκτεταμένος προσφυγικός ξεριζωμός άοπλων αποκλειστικά πολιτών. Συνακολουθούν η ερήμωση κατοικημένων περιοχών, η καταστροφή καλλιέργειών, ο αποσυντονισμός επαγγελματικών δραστηριοτήτων και γενικά ο κλονισμός ή μάλλον η διάλυση της οικονομίας και της κοινωνικής ζωής. Οι παράπλευρες απώλειες διασπείρουν το φόβο, καταπνίγουν την αισιοδοξία και μεταβάλλουν τη λειτουργικότητα της ζωής σε συλλογικό άλγος.

Σκοποί και μέσα

Στο παρελθόν της σύγχρονης ιστορίας οι παράπλευρες απώλειες, ως πολεμική πρακτική, χρησιμοποιήθηκαν επίσης

με οδυνηρά αποτελέσματα, μικρής όμως εμβέλειας. Συνθέτουν, ίσως, μια από τις πιο καλοσχεδιασμένες στρατηγικές βίας και αποβλέπουν στην παράλυση και τη γενικευμένη τρομοκρατία της δημόσιας ζωής. Στη διάρκεια των τελευταίων πολέμων, όταν έγινε κανόνας η χρήση όπλων μαζικής καταστροφής, τέτοιες απώλειες εκτιμήθηκαν ως οι πιο σημαντικές μακρο-κοινωνικές αιτίες για την ανάδειξη του τελικού νικητή. Αν ανατρέξουμε στα

τελευταία γεγονότα του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, θα ξεχωρίσουμε ως παράπλευρες απώλειες ό,τι προέκυψε από τις ρίψεις των δύο ατομικών βομβών στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι. Το ίδιο έγινε πρόσφατα και στη γειτονική Σερβία, όπου η λογική των παράπλευρων απωλειών χρησιμοποίησε το απεμπλουτισμένο ουράνιο και έριξε τον Μιλόσεβιτς. Χθες στο Αφγανιστάν έκλεισε ο κύκλος

μιας παρανοϊκής θεοκρατίας, με ένα ανελέητο σφυροκόπημα στρατηγικών της στόχων από την πληγωμένη υπερδύναμη, αλλά κυρίως με ανυπολόγιστες καταστροφές σε επίπεδο αμάχων που φτάνουν να συναριθμούν 3,7 εκατομμύρια πεινασμένων αστέγων. Ακούστηκε ότι υπολογίζονται σε πεντακόσιες χιλιάδες τα ορφανά. Δεν μάθαμε ακριβείς αριθμούς νεκρών και τραυματιών, που ίσως ποτέ δεν ανακοινωθούν. Στη λογική της βίας μετρά συνήθως ο σκοπός. Φαίνεται πως αυτός “επιτεύχθηκε”. Τα “μέσα” τελικά “εξαγιάζονται”.

Ο “άλλος” ως αντίπαλος

Πίσω από τον παραλογισμό θα πρέπει να αναζητήσουμε τον κυρίαρχο ανθρωπολογικό τύπο της εποχής μας. Και δεν είναι υπερβολή αν θεωρήσουμε ότι σε παγκόσμια διάσταση ο τύπος αυτός έχει μάλλον νιτσεϊκό υποσυνείδητο. Εδώ δεν διαφοροποιείται ο δυτικός κόσμος από τον κόσμο της ανατολής. Ο πρώτος επενδύθηκε με μια εγκοσμιοκρατική χριστιανική επικάλυψη, ενώ ο δεύτερος στράφηκε εσχατολογικά στις ελπίδες των φονταμενταλιστικών του οραμάτων. Δυστυχώς κι οι δύο αποκλίσεις λειτούργησαν διαρκικά. Δίχασαν τον κόσμο σε “Δύση” και “Ανατολή”, σε “λευκούς” και “έγχρωμους”, σε “πιστούς” και “άπιστους”. Κινήθηκαν στην ευθεία ολιστικών σχημάτων με έντονο δογματισμό, που απορρίπτει για τον “άλλον” το δικαίωμα της ετερότητας. Αυτή η διχαστική τάση, που αρνείται το δρόμο του διαλόγου ή της καταλλαγής, κρύβει μέσα της έναν αλαζονικό μονισμό που πιστεύει ότι κατέχει την απόλυτη αλήθεια και το αδιαμφισβήτητο δίκαιο.

Έτσι φθάνουν να συμπίπτουν φονταμενταλισμοί και οράματα πλανηταρχίας. Στο σχήμα δεν υπάρχει θέση για τον “άλλο”. Ο “άλλος” είναι “βάρβαρος” και έχει υπόσταση μόνον ως αντίπαλος. Αν λείψουν οι αντίπαλοι ανακαλύπτουμε καινούργιους. Στην εξουθένωση του αντιπάλου οι ιδεολογίες φρόντισαν να δικαιώνουν σχεδόν όλα τα “μέσα”. Γι’ αυτό και οι παράπλευρες απώλειες έφθασαν

να θεωρούνται “αναγκαία συνέπεια” στη λογική του αφανισμού του αντιπάλου.

Ως πότε αθώα θύματα;

Δεν είναι εύκολο να αναλύσει κανείς τη μετα-ηθική δικαίωση των “μέσων” σε έναν πολιτισμό, σαν τον σύγχρονο, όπου είναι αυτονόητη η γενική αποδοχή κάποιων αξιών, όπως η ανθρώπινη ζωή, η ελευθερία, η δημοκρατία ή η ειρήνη. Η δυσκολία πρέπει να αναζητηθεί στις διαφορετικές οπτικές, πίσω από τις οποίες οι “σκοποί” επενδύονται με άλλο περιεχόμενο και “δικαιολογούνται” ακόμη κι όταν καταλύονται οι προηγούμενες αξίες. Στις επενδύσεις χρησιμοποιούνται απόλυτες ερμηνείες ιδεολογικών ή θρησκευτικών επιταγών που ολοκληρώνουν τις ανθρώπινες προσδοκίες, και σε εξάρσεις υστερίας φανατισμού ή αλλοτρίωσης δημιουργούν θύτες και θύματα.

Σ’ αυτή την προοπτική στήθηκε το θεωρητικό βάθος της τρομοκρατίας είτε ως φονταμενταλισμός με σαφείς αντιδυτικές θέσεις είτε ως αλυτρωτισμός με εδαφικές διεκδικήσεις είτε ως ιδεολογικός προσανατολισμός σε ουτοπικά σχήματα εξουσίας. Και στην πρώτη και στη δεύτερη και στην τρίτη περίπτωση έγινε πολλές φορές σύγχυση “σκοπών” και “μέσων”. Τα μέσα δεν δικαίωσαν τους σκοπούς, και η συνήθως αναμενόμενη ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης λειτούργησε μάλλον αρνητικά. Παράπλευρες συνέπειες από τυφλά χτυπήματα εναντίον απλών πολιτών μείωσαν δραματικά τη σημασία του αγώνα και του ΙΡΑ και της ΕΤΑ.

Η πρόσφατη παγκόσμια συγκίνηση και τα αισθήματα που την συνόδευσαν από το διπλό χτύπημα των διδύμων πύργων της Νέας Υόρκης έδειξαν ότι η συλλογική συνείδηση αρνείται να δικαιώσει σκοπούς που πλήρωσαν με μια αδικαιολόγητη σφαγή 4000 αθώα θύματα. Τα δίκαια των λαών, οι πικρίες από τις αυθαιρεσίες του δυτικού κόσμου, κι όλα εκείνα τα ολιστικά σχέδια για έναν καλύτερο μελλοντικό κόσμο δεν μπορούν να θεμελιώνονται στις καταστροφές του ανθρώπινου μόχθου, στον πόνο, το δάκρυ και τη δολοφονία αθώων.

Τα δίκαια των λαών, οι πικρίες από τις αυθαιρεσίες του δυτικού κόσμου, κι όλα εκείνα τα ολιστικά σχέδια για έναν καλύτερο μελλοντικό κόσμο δεν μπορούν να θεμελιώνονται στις καταστροφές του ανθρώπινου μόχθου, στον πόνο, στο δάκρυ και στη δολοφονία αθώων.

του Γεωργίου Χουρμουζιάδη,

ομότιμου καθηγητή Τμήματος Ιστορίας και
Αρχαιολογίας Α.Π.Θ.

Η ιστορία δεν αλλάζει, θα
συνεχίσει να είναι η ίδια,
αφού έτσι κι αλλιώς είτε
ως συγκεκριμένη σειρά
γεγονότων είτε ως
αντικειμενικό σύνολο
ανθρώπινων συμπεριφορών
προκύπτει μέσα από τις
συγκρούσεις.

Η «αποκάλυψη» της Νέας Υόρκης

Πολλοί μίλησαν πως αλλάζει η ιστορία. Άλλοι είπαν πως βρισκόμαστε μπροστά σε μια νέα μορφή πολέμου και μια τρίτη ομάδα αυτοσχέδιων «αναλυτών» περιέγραψε το φόβο της «επόμενης μέρας». Περιέγραψε, δηλαδή, το φόβο της για τα «αντίποινα», όπως αυτά διατυπώθηκαν από τον πανικόβλητο πρόεδρο Μπους με το ύφος μιας θανάσιμης απειλής, όπως αυτά τα αντίποινα διαμορφώνονται κάτω από τον φόβο των χιλιάδων νεκρών και προετοιμάζονται από τον ανήμπορο γοήτρου των Η.Π.Α.

Εγώ θα ήθελα να μη συμφωνήσω με τις τοποθετήσεις αυτές και να επιχειρήσω μια άλλη προσέγγιση, χωρίς να αποκλείω τις περιπτώσεις και άλλων προσεγγίσεων που θα διατυπώνονται όσο περνούν οι μέρες και ο δήμαρχος της Νέας Υόρκης βρει, τελικά, το αίμα και τα φέρετρα που χρειάζεται! Και πρώτ' απ' όλα θέλω να ισχυριστώ πως η ιστορία δεν αλλάζει, θα συνεχίσει να είναι η ίδια, αφού έτσι κι αλλιώς είτε ως συγκεκριμένη σειρά

Κλαίω για τους χιλιάδες νεκρούς. Τους νεκρούς του Βιετνάμ. Για το γυμνό κοριτσάκι που έτρεχε κυνηγημένο από τα αμερικάνικα ελικόπτερα που έσπερναν στα χωράφια των Βιετκόνγκ το θάνατο και την ύβρη της ιμπεριαλιστικής τους αλαζονείας, ακούγοντας τις Βαλκυρίες του Βάγκνερ.

Κλαίω για την εννιάχρονη κόρη του Καντάφι που τελείωσε τη ζωούλα της δίπλα στη σχολική της τσάντα, χτυπημένη από τη ρουκέτα της αμερικανικής βαρβαρότητας.

Κλαίω για τα μικρά παιδάκια του

Ιράκ που πεθαίνουν χωρίς φάρμακα, γιατί έτσι το αποφάσισε το αμερικανικό εμπάργκο.

Κλαίω για τους καθημερινούς νεκρούς της Μέσης Ανατολής, γιατί έτσι το απαιτεί η αμερικανική πολιτική, για να εξασφαλίσει και σ' αυτήν ακόμα την περιοχή του κόσμου το «ζωτικό χώρο» των συμφερόντων του μεγάλου της κεφαλαίου.

Κλαίω για τους νεκρούς της Βοσνίας και του Κόσσοβου. Για τα βομβαρδισμένα γεφύρια του Δούναβη.

Κλαίω γοερά για την ειρήνη που τεμαχίζεται καθημερινά κάτω από τις ερπύστριες των ΝΑΤΟϊκών τανκς, γιατί έτσι το θέλει η «ειρηνοφόρα» βαρβαρότητα της αμερικανικής υπεροψίας.

Και, φυσικά, μέσα στις κλαίουσες αναμνήσεις μου βρίσκουν τη θέση τους τα δάκρυά μου για τους ανώνυμους εργαζόμενους του «Trade Center» της Νέας Υόρκης που βρήκαν το θάνατο, θύματα των κυβερνήσεων που αυτοί οι τραγικοί νεκροί με την ψήφο τους τους έδωσαν το δικαίωμα και τη δύναμη να είναι υπερόπτες, αλαζονικοί, βάρβαροι, υβριστές.

Να είναι υβριστές απέναντι στη δημοκρατία, που κάθε τόσο επικαλούνται. Να είναι υβριστές απέναντι στο παγκόσμιο αίτημα για ειρήνη, που αυτοί οι ίδιοι κατασπαράσσουν μέσα στον απύθμενο ιμπεριαλιστικό τους οισοφάγο. Και τότε είναι που σταματάει το κλάμα μου και θυμώνω. Θυμώνω και γελάω μαζί.

γεγονότων είτε ως αντικειμενικό σύνολο ανθρώπινων συμπεριφορών προκύπτει μέσα από τις συγκρούσεις. Και αυτή η σύγκρουση ασφαλώς και είναι ταξική, ανεξάρτητα από το αν εκδηλώνεται με τη μορφή ενός μεταφυσικού ισλαμικού φουνταμενταλισμού ή μιας αδίστακτης ιμπεριαλιστικής λογικής. Η δεύτερη άποψη που χαρακτηρίζει τα γεγονότα της Νέας Υόρκης σαν μια νέα μορφή πολέμου δε με βρίσκει σύμφωνο, γιατί πιστεύω φανατικά πως οι πόλεμοι δεν κατατάσσονται ανάλογα με τις πρακτικές που χρησιμοποιούν, αλλά ανάλογα με τη στρατηγική που εξυπηρετούν και τα άμεσα αποτελέσματα που έχουν. Κι αυτά βέβαια τα τελευταία δεν είναι ούτε οι καπνοί και τα ερείπια, οι πανικόβλητοι διασωθέντες και οι ηρωικοί διασώστες, είναι οι νεκροί ή το διάσπαρτο εγκληματικό απεμπλουτισμένο ουράνιο, παραδείγματος χάριν. Και τέλος δε συμφωνώ με την τρίτη άποψη που φοβάται τα «αντίποινα», γιατί διαπιστώνω, με ανείπωτη φρίκη, πως έχω συνηθίσει σ' αυτή τη λογική των «αντιποίνων», γιατί σε όλη

Θυμώνω, γιατί τώρα μόλις και κάτω από τα συντρίμια των διδυμων πύργων της Νέας Υόρκης θυμήθηκε ο πρόεδρος Μπους πως μπορούν και οι άλλοι χιλιάδες νεκροί να ζητήσουν εκδίκηση και να σταθούν σκληροί και αδίστακτοι μπροστά στη δική του βαρβαρότητα, στην αλαζονεία του μοναδικού και την ύβρη του βάρβαρου. Και γελάω, γιατί τόσο εύκολα οι άτρωτες Η.Π.Α. σωριάστηκαν νικημένες κάτω από τα χτυπήματα μιας ανώνυμης αποφασιστικότητας.

Γιατί αυτοί που θέλουν να διδάξουν την προστασία, αποκαλύφθηκαν απροσάτευτοι.

Πανικόβλητοι και φοβισμένοι, όπως εκείνο το γυμνό κοριτσάκι του Βιετνάμ έτρεχε να ξεφύγει τον αμερικανικό

θάνατο, όπως πανικόβλητο και φοβισμένο έτρεχε, χωρίς ζωή το μικρό κοριτσάκι της Λιβύης δίπλα στη ματωμένη του τσάντα.

Γελάω, γιατί άκουσα πως ο πανίσχυρος πρόεδρος των ανίκητων Η.Π.Α. έτρεχε κι αυτός πανικόβλητος να κρυφτεί, χωρίς να φοράει το πλατύγυρο καουμπούστικο καπέλο, όπως ακριβώς έτρεχαν οι Σέρβοι για να σωθούν από τα χτυπήματα των «έξυπνων» όπλων του ΝΑΤΟ.

Μόνο που αυτοί δεν έτρεχαν πανικόβλητοι ούτε φοβισμένοι, γιατί ήξεραν καλά πως δεν τους απειλούσε η ανώνυμη εκδίκηση των πονεμένων και των κατατρεγμένων.

Δεν ήτανε ούτε πανικόβλητοι ούτε φοβισμένοι, γιατί ήξεραν πως ήτανε

αθώοι, αγαπούσαν την ειρήνη και την πατρική τους γη.

Δεν ήτανε πανικόβλητοι ούτε φοβισμένοι, γιατί ήξεραν πως δεν είχαν πειράξει και γι' αυτό δεν περίμεναν από κανένα «εκδίκηση».

Όμως ο πρόεδρος Μπους έτρεχε να κρυφτεί φοβισμένος και πανικόβλητος, γιατί ήξερε καλά πως η Ύβρις πάντοτε έχει την τιμωρία της. Εμείς οι Έλληνες το έχουμε διδάξει αυτό με τα μηνύματα της αρχαίας κλασικής τραγωδίας. Γι' αυτό γελάω. Όχι για τους αθώους νεκρούς, αλλά για τον πανικό αυτού του ανόητου καουμπού, που φυσικά δεν έχει διαβάσει ποτέ του κλασική τραγωδία, θα έχει όμως από κάπου ακούσει πως η Ύβρις τιμωρείται σκληρά.

Αν απομακρυνθούμε από την
 άποψη που μιλάει για
 «αλλαγή» της ιστορίας και
 από την άλλη που ισχυρίζεται
 πως βρισκόμαστε μπροστά
 σε μια νέα μορφή πολέμου
 και, τέλος, αν απαλλαγούμε
 από το φόβο των
 «αντιποίνων», τότε θα
 αναζητήσουμε άλλα εργαλεία
 προσέγγισης των γεγονότων,
 που πλήγωσαν βαθιά την
 αλαζονεία των Η.Π.Α. και
 έθαψαν τον μύθο της
 παντοδυναμίας τους κάτω
 από το λωμένο ατσάλι του
 "World Trade Center".

*Η «αποκάλυψη»
 της Νέας Υόρκης*

μου τη ζωή μια τέτοια λογική παρακολουθώ να αναπτύσσεται, ιδιαίτερα, με βάση τα επιχειρήματα της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α., που όλο και κάπου της γης παρεμβαίνουν για να «τιμωρήσουν» αυτούς που ατακτούν και φοβίζουν τον περιούσιο λαό τους.

Έτσι, αν απομακρυνθούμε από την άποψη που μιλάει για «αλλαγή» της ιστορίας και από την άλλη που ισχυρίζεται πως βρισκόμαστε μπροστά σε μια νέα μορφή πολέμου και, τέλος, αν απαλλαγούμε από το φόβο των «αντιποίνων», τότε θα αναζητήσουμε άλλα εργαλεία προσέγγισης των γεγονότων, που πλήγωσαν βαθιά την αλαζονεία των Η.Π.Α. και έθαψαν το μύθο της παντοδυναμίας τους κάτω από το λωμένο ατσάλι του "World Trade Center". Εργαλεία που θα μας οδηγήσουν σε συμπεράσματα, έστω και σε απλές παρατηρήσεις πιο ρεαλιστικές και ίσως άκρως διδακτικές. Και θα είναι οι παρατηρήσεις μας «άκρως» διδακτικές, αν δεν αποφύγουμε τη μέθοδο της σημειολογίας και των ιστορικών συγκρίσεων. Αν δεν ξεχάσουμε, με άλλα λόγια, πως το Πεντάγωνο συμβολίζει την παγκόσμια πολεμική απειλή, επιθετική ή αμυντική, δεν κάνει διαφορά. Και οι δίδυμοι πύργοι της Νέας Υόρκης συμβολίζουν την παγκόσμια οικονομική «απειλή». Επομένως η «τρομοκρατική» πράξη της περασμένης Τρίτης δίπλα στο αίμα και τα ερείπια που της χρεώνονται και την καταδικάζουν, ίσως, πιστώνεται και με το στοιχείο του συμβολισμού, άρα με το δυσβάστακτο φορτίο ενός πολιτισμού άλλου, όχι κατώτερου. Όσο αφορά τις ιστορικές συγκρίσεις, αυτές μοιραία μας φέρνουν στη μνήμη τους άλλους νεκρούς και τα άλλα ερείπια που προκαλεί κάθε τόσο η λογική της αμερικάνικης παντοδυναμίας, με το επιχείρημα της «ειρηνευτικής» παρέμβασης.

Να, λοιπόν, μια βασανιστική άποψη. Η άποψη που θέλει να ισχυριστεί πως ούτε η Ιστορία θα αλλάξει ούτε νέες μορφές πολέμου θα αναδειχθούν. Θα ζήσουμε όμως πολύ σύντομα τη μεγάλη σύγκρουση των πολιτισμών. Και η αποτροπή αυτής της σύγκρουσης, που στον πυρήνα της ιστορικής της ουσίας είναι ταξική, βρίσκεται στα χέρια των λαών. Αυτοί πρέπει να αντιδράσουν. Η «επόμενη μέρα» είναι δικός τους «λογαριασμός»!

της Φανής Βαβύλη,

αναπληρώτριας καθηγήτριας
Τμήματος Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ.

11η Σεπτεμβρίου: Και με την Αρχιτεκτονική, τι;

Με την καταστροφή των δίδυμων πύργων του World Trade Center (WTC) χτυπήθηκε ένα μνημείο της σύγχρονης, δυτικής, αρχιτεκτονικής, σύμβολο της γνώσης, της τεχνολογίας, της αισιοδοξίας για την επίτευξη του, θεωρητικά, αδύνατου. Τα ερείπια του World Trade Center (WTC) μας θύμισαν μνημεία παλαιότερων

Pieter Brugel the Elder, 'The Building of the Tower of Babel', 1563, Kunsthistorisches Museum, Vienna.

πολιτισμών, παραδείγματα και αυτά αντίστοιχων προσπαθειών της εποχής τους, όπως ο πύργος της Βαβέλ, οι πυραμίδες στην Αίγυπτο, το Σινικό Τείχος, κ.ά.

Όπως και σε άλλους τομείς, έτσι και στην αρχιτεκτονική ίσως τίποτα να μην είναι ίδιο μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Στο παρελθόν ιστορικά μεγάλα γεγονότα ώθησαν την αρχιτεκτονική σε σαρωτικές, ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις και μια νέα αισθητική. Ένα παράδειγμα είναι τα κινήματα που ξεκίνησαν μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Οι φουτουριστές, στις αρχές του 20ού αιώνα, στο μανιφέστο τους ούτε λίγο ούτε πολύ, πίστευαν στην καταστροφή όλων των προηγούμενων έργων τέχνης ονομάζοντάς τα «αντιδραστικά». Το πολύ γνωστό σε όλους μοντέρνο

κίνημα ήταν μια εξέγερση ενάντια στο παρηκμασμένο και το καταπιεστικό. Η αρχιτεκτονική του μοντέρνου κινήματος διαμόρφωσε τις πόλεις μας και τα κτίρια στα οποία ζούμε. Και σ' αυτήν υπήρξαν αρνητικές πλευρές, καταστροφές αλλά και απειληθείσες καταστροφές, όπως η πρόταση για τον επανασχεδιασμό του κέντρου του Παρισιού από τον πιο γνωστό εκπρόσωπό της Le Corbusier, με την οποία θα γκρέμιζε πολλά οικοδομικά τετράγωνα με ενδιαφέροντα ή και αριστουργηματικά κτίρια για να κτίσει σύμφωνα με τις νέες απόψεις. Σήμερα λέμε ότι ευτυχώς που δεν εισακούστηκε.

Έτσι και τώρα οι αρχιτέκτονες αναρωτήθηκαν: μήπως έχουν κάποιες ευθύνες; Μήπως η αρχιτεκτονική των υψηλών κτιρίων, η υπεροψία και η αυθάδειά τους συνέβαλαν στην επιλογή τους για να εκφρασθεί η αντιαμερικανική οργή; Αναρωτήθηκαν αν οι ουρανοξύστες είναι επικίνδυνες και αν υπάρχουν επιχειρήματα που συνηγορούν υπέρ της συνέχισης της κατασκευής υψηλών κτιρίων. Συζητείται η ανάγκη επαναξιολόγησης του τι είναι σημαντικό σήμερα και του αν οι ίδιοι οι αρχιτέκτονες έχουν πράγματι το πρόνομο να αποτυπώνουν το εγώ τους δημόσια, όπως συμβαίνει, ιδιαίτερα

Δίδυμοι πύργοι, Νέα Υόρκη, 11 Σεπτεμβρίου 2001.

Δίδυμοι πύργοι & IPA, Docklands, Λονδίνο. Κτίριο γραφείων, με γυάλινη πρόσοψη, «ακριβό», υπεροπτικό, δεσπόμενο, εξουσιαστικό, πριν και μετά τη βομβιστική επίθεση του IPA. Μήπως υπάρχει κάποιος συνδετικός κρίκος με τους δίδυμους πύργους; Μήπως υπάρχει τελικά «προκλητική» αρχιτεκτονική; Γιατί για παράδειγμα δεν χτυπήθηκε ένα νοσοκομείο;

Κατά τον αρχιτέκτονα Libeskind τα στενόμακρα και τυχαία τοποθετημένα στις όψεις παράθυρα στο διάσημο Jewish Museum στο Βερολίνο συμβολίζουν τις χαρακίδες σε μια πλάτη από ένα μαστίγιο.

Βιβλιογραφία

- «Ένας άλλος, διαφορετικός κόσμος...» Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2-12-2001, σελ. 26-33, Αντώνης Αντωνιάδης. «Ποιητική της αρχιτεκτονικής και παγκοσμιοποίηση». Εφημερίδα ΑΥΓΗ, 11-11-2001, σελ. 39
- Deborah Snoonian & John Czarniecki «World Trade Center's Robust Towers Succumb to Terrorism». Architectural Record 10/2001, σσ. 22-28, 34-37
- «Tall Order», View. Architectural Review 1256, Οκτώβριος 2001, σσ. 29, εκδ. Neumann, Dietrich. Film Architecture. Prestel-Verlag, Μόναχο 1996

**11η Σεπτεμβρίου:
Και με την
Αρχιτεκτονική, τι;**

στην αρχιτεκτονική του star system, τα τελευταία χρόνια.

Πιο συντηρητική η αρχιτεκτονική;

Αλλά το βασικό θέμα είναι η κατασκευή ασφαλών κτιρίων, ανεξάρτητα αν η ασφάλεια αφορά σε προβλήματα που προέρχονται από φυσικά αίτια (σεισμός, φωτιά, καιρικά φαινόμενα) ή προκαλούνται άμεσα από τον άνθρωπο (πόλεμος, τρομοκρατία). Η άμεση αντίδραση είναι η οχύρωση των κτιρίων με ανέγερση περιμετρικών προστατευτικών τοίχων, με κάγκελα (όπως συμβαίνει σήμερα σχεδόν με όλες τις εξοχικές κατοικίες), με ηλεκτροφόρα καλώδια έως τον εφοδιασμό των υψηλών κτιρίων με αλεξιπτώτα με μια λογική αντίστοιχη με τα σωσίβια στις βάρκες.

Τα φαινόμενα οδηγούν, ανησυχητικά, προς μία πιο συντηρητική αρχιτεκτονική και σε λίγο κάθε αρχιτέκτονας, που για παράδειγμα θα εναντιώνεται στην υπερύψωση φράχτη στα κτίριά του ή θα έχει στο λεξιλόγιό του μεγάλες γυάλινες επιφάνειες, θα βρίσκει μπροστά του εμποδία και άρνηση, ενώ το επιδιωκόμενο είναι ακριβώς το αντίθετο. Μήπως δηλαδή η καλύτερη ασφάλεια είναι η επιδίωξη ενός φιλικού χαρακτήρα και ιδιαίτερα στα δημόσια κτίρια, τα οποία μπορεί να είναι ασφαλή, χωρίς να μοιάζουν με φρούρια (ας θυμηθούμε και την ανατίναξη του Federal Building στην πόλη Oklahoma το 1995).

Ο ίδιος ο αρχιτέκτων των πύργων Minoru Yamasaki προτιμούσε το παραδοσιακό γιαπωνέζικο σπίτι και την ηρεμία του κήπου του. Ο Eric Owen Moss πιστεύει ότι τα κτίρια πρέπει να είναι πιο ταπεινά, με κοινωνική συνείδηση και λιγότερο επεκτατικά και εγωκεντρικά. Ο Daniel Libeskind θεωρεί ότι οι επιπτώσεις θα είναι παγκόσμιες και ότι τα νέα κτίρια θα εμπεριέχουν μνήμες από όλα αυτά τα γεγονότα είτε πρόκειται για τη θέση ενός παράθυρου είτε για την τοποθέτηση του κτιρίου στο οικόπεδο. Ο Lebeus Woods σε διάλεξή του στα Χανιά (1999) υποστήριξε παρόμοια άποψη, λέγοντας ότι η πληγή πρέπει να φαίνεται στα κτίρια μετά την αποκατάστασή τους, όπως ακριβώς μένει ένα σημάδι, μια ουλή στο δέρμα μετά από τη ραφή του τραύματος. Η προσέγγισή του αυτή εκφράζεται

Kobe, Ιαπωνία. Μετά το σεισμό. Η έλλειψη χώρου, ο υπερπληθυσμός, ο έλεγχος του κόστους οδήγησαν σε πολυώροφες κατασκευές όπως και σε πολλές άλλες χώρες.

στην πρότασή του για την αποκατάσταση κτιρίων στο Σαράγεβο μετά τις καταστροφές από τον πόλεμο. Ο Frank Gehry, βέβαιος ότι οι επιθέσεις άλλαξαν την ζωή όλων μας αλλά και το καθήκον μας ως αρχιτεκτόνων, λέει: «Απολαύσαμε μια περίοδο ευφορίας διάρκειας τριάντα ετών στις Η.Π.Α. και δέκα ετών στην Ευρώπη. Διασκεδάσαμε. Εκείνη η σπουδαία περίοδος έχει ίσως τελειώσει. Τώρα πρέπει να σκεφθούμε περισσότερο την ασφάλεια».

Αλλά, όπως και στο παρελθόν, επικρατεί και τώρα η αισιοδοξία ή και η βεβαιότητα ότι τα νέα υλικά, οι προηγμένες τεχνολογίες, τα έξυπνα κτίρια, που ήδη διερευνώνται, θα μπορούν να απαντήσουν στις προκλήσεις νέων κινδύνων. Αυτό που όμως είναι σίγουρο είναι ότι στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή των «έξυπνων» κτιρίων, με τις αόρατες τεχνολογίες, τις κάμερες και τα σκάνερς, θα συνυπάρχουν η υπόσχεση με την απειλή μέχρι τον περαιτέρω εξανθρωπισμό της κοινωνίας.

Αλλά, καταληκτικά, το ουσιαστικό ζήτημα είναι να μην υπάρξουν συμβιβασμοί στη δημιουργικότητα και να μην διακυβευθεί η ελεύθερη έκφραση και οι αξίες μιας δημοκρατικής, πλουραλιστικής κοινωνίας.

Τα κτίρια των SITE (Sculpture In The Environment) συνδυάζουν το παράδοξο με την καταστροφή. Το ξεφλούδισμα, η αποσύνθεση και η φαινομενικά χωρίς λόγο διάλυση των όψεων έρχεται σε αντίθεση με την ποιότητα κατασκευής του κτιρίου.

της Άννας Παναγιωταρέα,

επικούρης καθηγήτριας
του Τμήματος ΜΜΕ & Δημοσιογραφίας του Α.Π.Θ.

Ο στόχος ήταν οι συμβολισμοί

Μου τηλεφώνησαν από το γραφείο μου να ανοίξω το δέκτη μου, αμέσως, γιατί ένα αεροπλάνο των αμερικανικών πολιτικών αερογραμμών είχε πέσει επάνω στον έναν από τους δύο λεγόμενους «Δίδυμους Πύργους» της Νέας Υόρκης. Κοίταξα αφηρημένα το ρολόι μου: Τρεις και δεκαέξι λεπτά. «Τώρα ξυπνάει η πόλη εκεί» σκέφτηκα.

«Στραβομάρα θα είχε ο πιλότος», άκουσα, κάποιον τεχνικό από το κοντρόλ μέσα να σχολιάζει απρόσεκτα, από ένα μικρόφωνο που νόμιζε εκείνη την ώρα πως ήταν κλειστό. (Συμβαίνει τακτικά, σε όλους μας...).

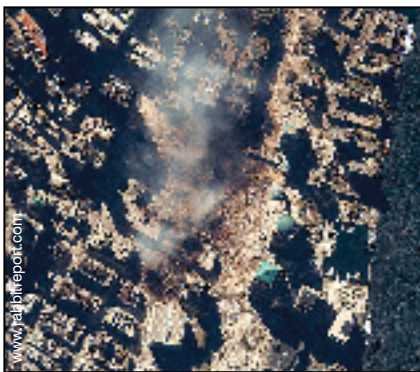
Η εικόνα από την πρόσκρουση έπαιζε στο δέκτη μου επαναληπτικά. Παρατήρησα ότι το αεροπλάνο είχε πέσει όχι στην κορυφή του κτιρίου, αλλά σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο. Η πρόσκρουση είχε γίνει με έναν τέτοιο τρόπο ώστε σου έδινε την εντύπωση ότι το αεροπλάνο θα διαπερνούσε το κτίριο: θα έμπαινε από τη μια πλευρά για να περάσει στην ακριβώς απέναντι και να το δούμε ξαφνικά να βγαίνει αέριο στον ουρανό. Χρειάστηκαν ελάχιστα δευτερόλεπτα για να βεβαιωθώ ότι αυτή η πρόσκρουση, έτσι όπως γινόταν, δεν ήταν τυχαία αλλά κατευθυνόμενη, διότι εκείνη ακριβώς τη στιγμή -μπροστά στα μάτια μας- έπεφτε και το δεύτερο αεροπλάνο επάνω στο δίδυμο κτίριο, ώστε δεν έμενε καμία αμφιβολία για το είδος του χτυπήματος: ήταν το μεγαλύτερο τρομοκρατικό χτύπημα στην ιστορία μας. Και ήταν η πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας που ένα πολιτικό αεροσκάφος με το ανθρώπινο περιεχόμενό του μεταβαλλόταν σε φονικό όπλο σε ειρηνική περίοδο. Το αεροσκάφος δεν ήταν πλέον εργαλείο μεταφοράς πολεμικού υλικού, όπως

www.rabbitreport.com

έχουμε συνηθίσει στον πόλεμο, αλλά το ίδιο μεταβαλλόταν σε πολεμικό υλικό. Ο τρομοκρατικός σχεδιασμός δεν διέφερε από εκείνον των λεγόμενων «καμικάζι» στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ωστόσο, τα μεγέθη εδώ ήταν υπέρ-πολλαπλάσια.

Η πανίσχυρη Αμερική, η πρώτη καταγγέλλουσα αρχή σε όλον τον κόσμο τις άλλες χώρες για δράση τρομοκρατικών οργανώσεων, δεχόταν το μεγαλύτερο

www.rabbitreport.com

τρομοκρατικό χτύπημα όλων των εποχών, ανάλογο με το πολιτικό, διπλωματικό, κοινωνικό μέγεθός της. Ανάλογο με την κυρίαρχη θέση της στην παγκόσμια κοινότητα. Ανάλογο με τα τεράστια οικονομικά της συμφέροντα επάνω στον πλανήτη. Έτσι, εκείνο το μεσημέρι πολύ απλά, μπορούσαμε να διαπιστώσουμε τρία πράγματα:

Το πρώτο: Πόσο μικρή μπορούσε να μας φαίνεται από εκείνη τη στιγμή κι έπειτα η δράση της «17 Νοέμβρη» στην ελληνική πραγματικότητα. Εμείς, έως την 11η του Σεπτεμβρίου είχαμε γνωρίσει το επιλεγμένο θύμα. Κάποιες φορές μάλιστα η 17 Νοέμβρη με την προκήρυξή της, προσπαθώντας να εξηγήσει κάποια ευτυχή αστοχία της, έγραφε ότι, επειδή από το χτύπημα «θα μπορούσε να υπάρξουν πολλά θύματα μαζί με τον στόχο», γι' αυτό το χτύπημα αναβλήθηκε. Και όταν χτυπήθηκε από τρομοκράτες ο Γ. Παλαιοκρασάς, υπουργός οικονομικών, και αστόχησαν, αλλά δολοφόνησαν τον άτυχο Αξαρλιάν, τα μέλη της 17 Νοέμβρη είχαν ζητήσει συγνώμη με κείμενό τους. Όμως, εδώ, δεν ήταν το ίδιο.

Στην προκειμένη περίπτωση είχαμε ενώπιόν μας ένα χτύπημα στα σύμβολα μιας αυτοκρατορίας και ένα εξασφαλισμένο μέγιστο αριθμό θυμάτων. Τα μεγέθη ανάμεσα στην ελληνική πραγματικότητα και στην αμερικανική είναι αναμφισβότως ασύγκριτα. Διότι παρόλο που είχαν προηγηθεί τα τυφλά χτυπήματα στο Ναϊρόμπι, εδώ είχαμε την κορυφαία απόδειξη ότι μπαίναμε στην εποχή των τρομοκρατικών χτυπημάτων με αριθμό θυμάτων ανεξέλεγκτο.

Η Κένυα ή το Ναϊρόμπι μοιάζουν να είναι μακριά κι αμφιβάλλω εάν ο

έλληνας πολίτης θυμάται έστω κι ένα πλάνο από εκείνη την τρομοκρατική επιχείρηση στην αμερικανική πρεσβεία παρόλο που είχε τηλεοπτική κάλυψη. Διότι, πέρα από τα άλλα, είναι και διαφορετικό το ειδικό βάρος της συγκεκριμένης χώρας. Στο κάτω - κάτω θα μπορούσε κανείς σήμερα να υποστηρίξει ότι τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας σε μια τριτοκοσμική χώρα είναι ατελή. Αλλά για το χτύπημα της Νέας Υόρκης τι θα μπορούσε κανείς να σχολιάσει πέρα από την αλαζονεία της παντοδυναμίας που κάθε φορά εμφάνιζε και «νέα συστήματα πυραυλικής ομπρέλας» για την προστασία της;

Εμείς είχαμε συνηθίσει στην εικόνα μιας τρομοκρατικής ενέργειας -ένα χτύπημα εναντίον ενός προσώπου, κατά κύριο λόγο επώνυμου- από όπου αντλούσε η οργάνωση τη δημοσιότητά της. Εδώ, είχαμε ένα χτύπημα εναντίον ανωνύμων, αλλά εξαιτίας του μεγέθους και του στόχου η δημοσιότητα -και όχι μόνον αυτή, όπως διαπιστώσαμε από τη παγκόσμια κατακραυγή εναντίον της τρομοκρατίας- ήταν πολλαπλάσια.

Το δεύτερο σημείο ήταν πως οι τρομοκρατικές οργανώσεις προσδίδουν στις ενέργειές τους ένα ιδεολογικό υπόβαθρο. Δεν θέλουν να εμφανίζονται ως δολοφόνοι. Επιδιώκουν να δικαιολογούν τις ενέργειές τους εντάσσοντάς τες σε ένα δήθεν ένοπλο αγώνα κατά της αδικίας. Εμφανίζονται, δηλαδή, ως μαχητές ενός παγκόσμιου κινήματος υπεράσπισης του πολίτη έναντι της κρατικής ή ιδιωτικής

αυθαιρεσίας. Τουλάχιστον, για τα πρώτα θύματα της «17N» στην Ελλάδα η επιλογή των προσώπων προσπαθούσε να παρουσιάσει μια τέτοια υπόθεση.

Μερικά χρόνια αργότερα έγινε εμφανές από το περιεχόμενο των προκηρύξεων ότι η 17 Νοέμβρη απέβλεπε στην κάλυψη ενός συγγενού εγκλήματός της,

επιζητώντας την αυτόματη διέγερση των ανατακλαστικών της κοινωνίας από προηγούμενες εμπειρίες της, είτε στην εμφυλιακή είτε στη δικτατορική περίοδο. Και έως τη δολοφονία του Παύλου Μπακογιάννη, αυτό εν πολλοίς, είχε επιτευχθεί.

Τα θύματα ήταν αμερικανοί πράκτορες που στο πρόσωπό τους υποτίθεται ότι πλήρωνε συνολικά η CIA για την εντόπια και την παγκόσμια δράση της. Ήταν αστυνομικοί που είχαν υπηρετήσει σε θέσεις καταστολής κατά τη διάρκεια της εφτάχρονης δικτατορίας. Ήταν επιχειρηματίες που η ανάμειξη στα πολιτικά πράγματα μπορούσε να είναι και καθοριστική εξαιτίας της τεράστιας οικονομικής τους επιφάνειας. Ήταν εκδότες, που κατά

Τρομοκρατία και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Συνέδριο για την τρομοκρατία, τους στόχους της, τις τρομοκρατικές οργανώσεις και την αντιμετώπισή της από τα Μ.Μ.Ε. πραγματοποίησε το Τμήμα Δημοσιογραφίας και Μ.Μ.Ε. του Α.Π.Θ. Το συνέδριο πραγματοποιήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2001, στο συνεδριακό χώρο του Τελλόγλειου Πολιτιστικού Κέντρου με την παρουσία διακεκριμένων δημοσιογράφων και πολιτικών.

«Δεν είναι καινούργιο φαινόμενο η τρομοκρατία, ούτε η συζήτηση για αυτήν, είτε στο απλό πρόσωπο, είτε στις μαζικές δολοφονίες, έχει κοινό στόχο την ανθρώπινη ζωή, τα αθώα θύματα, η τρομοκρατία στοχεύει στην κοινωνία», τόνισε στην ομιλία της η Αλ. Μπακογιάννη.

Η δημοσιογράφος Α. Παναγιωταρέα μιλώντας για την τρομοκρατία και τις τρομοκρατικές οργανώσεις υπογράμμισε

σε στην εισήγησή της την ταυτότητα των τρομοκρατικών στόχων, που είναι πολιτική, και το σημαντικό ρόλο που έχει το ιδεολογικό υπόβαθρο σε κινήσεις των τρομοκρατών όπως οι προκηρύξεις.

Ο Τ. Παπάς, δημοσιογράφος, τόνισε ότι «στις μαζικές δολοφονίες ολόκληρη η κοινωνία είναι στόχος και όχι οι κατασταλτικοί μηχανισμοί της πολιτείας».

Οι πολιτικοί που συμμετείχαν στο

τεκμήριο παίζουν έναν καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις.

Μετά τη δολοφονία Μπακογιάννη -σε μια εποχή που η Ελλάδα προσπαθούσε να αποκτήσει εσωτερική πολιτική ισορροπία και σταθερότητα, συμφιλιωμένη με το παρελθόν της- καμία τρομοκρατική ενέργεια δεν μπορούσε να έχει ανάλογο ιδεολογικό υπόβαθρο για να σταθεί. Ειδικά, που το συγκεκριμένο πρόσωπο είχε αποδεκτή και αναγνωρισμένη δράση από όλες τις πολιτικές παρατάξεις εναντίον της δικτατορίας.

Αλλά η συνέχεια των χτυπημάτων απέδειξε ότι καμία δολοφονία ή απόπειρα δολοφονίας, δεν μπορούσε να αποδοθεί ως «τιμωρία». Για ποιες δραστηριότητες να τιμωρηθεί ο βουλευτής Παπαδημητρίου, για παράδειγμα, του οποίου ακόμη και το όνομα αγνοούσε η Ελλάδα, πλην ίσως της στενής εκλογικής του περιφέρειας; Ποτέ δεν είχε αναλάβει θώκο. Ποτέ δεν ήταν προβεβλημένος βουλευτής από τα Μ.Μ.Ε.

Θέλω να σημειώσω, λοιπόν, ότι από τη δολοφονία του Μπακογιάννη και μετά καένα χτύπημα δεν είχε εκείνα τα στοιχεία που θα επέτρεπε σε μια κοινωνία να παραμείνει αν όχι ανεκτική τουλάχιστον απαθής απέναντι στη συνεχιζόμενη δράση της «17 Νοέμβρη».

Οι λόγοι για τους οποίους περάσαμε στη διεθνή πραγματικότητα την 11η του Σεπτεμβρίου από το επώνυμο θύμα στη μαζική δολοφονία είναι εμφανείς: Μόνο μια ευρείας κλίμακας επιχείρηση μπορούσε να προσελκύσει το παγκόσμιο ενδιαφέρον.

REUTERS/Mario Laporta

Το τρίτο σημείο που παρατήρησα είναι ότι έως τώρα οι ειδικοί περί την τρομοκρατία υποστήριζαν ότι ακόμη και τα μεμονωμένα χτυπήματα έπρεπε να έχουν μια ευρύτερη οικονομική και κυρίως πολιτική κάλυψη. Επιχειρηματολογούσαν ότι εντάσσονταν στο γενικότερο σχεδιασμό μυστικών υπηρεσιών με ποικίλες, ανά κράτος, επιδιώξεις. Και αυτό διότι τα οικονομικά μεγέθη που απαιτούνται, η στρατολόγηση των εκτελεστών, η εκπαίδευσή τους, τα κρησφύγετά τους, ο οπλισμός, οι μεταφορές τους, με έναν λόγο ο γενικότερος σχεδιασμός δράσης τους απαιτεί τη «σύμπραξη» μιας οργανωμένης υπηρεσίας πίσω από την τρομοκρατική οργάνωση. Απαιτεί, όπως λέγαμε, «ευρύτερη κάλυψη αλλά κυρίως τη συγκάλυψη».

Αν λοιπόν αυτή ήταν η τελική θεώρηση για τα μεμονωμένα χτυπήματα, πόσο μάλλον ενισχύεται αυτή η άποψη με το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου.

Τα πριν από την 11η του Σεπτεμβρίου τρομοκρατικά χτυπήματα αποδίδονταν στο παρελθόν και στη συνεργασία των μυστικών υπηρεσιών χωρών του τέως

υπαρκτού σοσιαλισμού. Τώρα; Τώρα ο χώρος δράσης μετατοπίζεται. Φαίνεται ότι ο παραγμένος πολιτικά χώρος της Μέσης Ανατολής μπορεί να εκτρέψει «το τέρας»...

Αν όμως υποθέσουμε ότι σε λίγους μήνες θα επέλθει ενός είδους αποδεκτή διευθέτηση των εγγύς πραγμάτων, θα πρέπει να περιμένουμε όταν θα εκλείψουν και οι τρομοκρατικές οργανώσεις κι ότι δεν θα έχουμε πλέον στο μέλλον τρομοκρατικά χτυπήματα; Να προσέξουμε την απάντηση. Γιατί η μετάβαση από το μεμονωμένο χτύπημα στο ομαδικό παραπέμπει σε ένα άλλου είδους ακήρυχτο πόλεμο που το πεδίο του, το εύρος του και οι εικόνες του -που είδαμε σε απευθείας σύνδεση στο σαλόνι του σπιτιού μας- είναι παγκόσμιο. Δεν γνωρίζουμε πού θα γίνουν τα επόμενα «εξωτερικά γυρίσματα» ούτε τον παραγωγό αυτής «της ταινίας». Είναι όμως βέβαιο ότι στην οθόνη μας θα δούμε το εντυπωσιακό αποτέλεσμα: Μια κοινωνία σε πανικό και δυνάμεις καταστολής ανεξέλεκτες...

συνέδριο, δυο πρώην υπουργοί δημόσιας τάξης (Στ. Παπαθεμελής, Γ. Πέτσος) και ένας νυν (Μ. Χρυσοχοϊδης) μίλησαν για την ανάγκη οξείας και επίμονης κυβερνητικής βούλησης που θα οδηγήσει στην προσαγωγή υπόπτων και στοιχείων, ενώ ο ίδιος ο Μ. Χρυσοχοϊδης υπογράμμισε την έλλειψη στρατηγικής οργάνωσης, στόχων και συστηματικής έρευνας. Ο υπουργός τύπου και Μ.Μ.Ε. Χ. Πρωτόπαπας είπε ότι η κυβέρνηση δεν πρόκειται να αφήσει ατιμώρητους τους δολοφόνους

τόσων ανθρώπων και ζήτησε τη βοήθεια των πολιτών. Ενώ ο τέως υπουργός δημόσιας τάξης Γ. Πέτσος -θύμα ο ίδιος τρομοκρατικής ενέργειας- είπε ότι χάθηκε πολύτιμος χρόνος, επειδή η κοινωνία στην αρχή δεν αντιμετωπίζει τους τρομοκράτες ως δολοφόνους -αλλά «ως τιμωρούς».

Η τρομοκρατία αντιμετωπίζεται από τα Μ.Μ.Ε. ως ένα από τα πιο σημαντικά και «καυτά» θέματα της επικαιρότητας, είναι αυτή που θα δώσει τους υψηλούς αριθμούς τηλεθέασης και θα τραβήξει το

ενδιαφέρον του κοινού, ειδικά όταν αυτή στρέφεται σε μαζικούς στόχους και όχι σε συγκεκριμένα πρόσωπα.

Η τρομοκρατία είναι ένα διεθνές φαινόμενο με αντίκτυπο στην κοινωνία, την οποία έχει πλέον ως άμεσο στόχο. Έχουμε περάσει από τις δολοφονίες μεμονωμένων προσώπων στις μαζικές δολοφονίες, στις δολοφονίες αθώων πολιτών και αυτό είναι ίσως το πιο σημαντικό συμπέρασμα του συνεδρίου, όπως τόνισαν στις εισηγήσεις τους όλοι οι καλεσμένοι.

του **Αναστάσιου Σ. Νάσση**,
καθηγητή Δασολογίας
και Φυσικού Περιβάλλοντος Α.Π.Θ.

Αν δεν βάλουμε φραγμούς
στις ματαιόδοξες επιθυμίες
μας για την απόκτηση
αγαθών αδιαφορώντας για
τους συνανθρώπους μας τα
δάση θα εκλείψουν.

Πολιτισμοί λαών που
διατάραξαν ανεπανόρθωτα
το περιβάλλον τους, που
κατέστρεψαν τα δάση τους,
όπως οι Φοίνικες, οι
Χαλδαίοι, οι Μίνωες, οι
Μυκηναίοι, εξέλιπαν από το
προσκήνιο της ιστορίας. Τα
δάση προϋπήρξαν του
ανθρώπου, οι έρημοι έπονται.

Η ανεκτίμητη αξία του δάσους

Η 21η Μαρτίου, η έναρξη του εαρινού ηλιοστασίου και πρώτη ημέρα της άνοιξης, έχει θεσπιστεί από τη γενική συνέλευση του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (F.A.O.) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) να γιορτάζεται ως Παγκόσμια Ημέρα Δασοπονίας. Δεν θα μπορούσε να βρεθεί άλλη πιο κατάλληλη ημέρα για τον εορτασμό της Δασοπονίας, για να διακηρυχθεί σε όλες τις χώρες του πλανήτη η σπουδαιότητα του δάσους ως βασικού συντελεστή, που επηρεάζει άμεσα και έμμεσα την ποιότητα ζωής του ανθρώπου και ταυτόχρονα να δοθεί το μήνυμα της ανάγκης προστασίας του. Η αρχή της άνοιξης, με την οποία αρχίζει και η αναγέννηση της φύσης, συμβολίζει και την αφετηρία νέων προσπαθειών τόσο για την προστασία του δάσους και του φυσικού περιβάλλοντος γενικότερα, όσο και για την ποιοτική βελτίωση των συνθηκών της ανθρώπινης ζωής.

Η ξέφρενη πορεία της αποδάσωσης

Η σύγχρονη κοινωνία στο βωμό της κακώς νοούμενης ανάπτυξης έχει αδιαφορήσει για τα δάση και το φυσικό περιβάλλον. Καθημερινά τεράστιες εκτάσεις δασών εξαφανίζονται. Τα δάση, το πλέον σταθερό φυσικό οικοσύστημα, δέχονται καθημερινά τα ανελέητα χτυπήματα του άπληστου ανθρώπου. Η κραυγή των επιστημόνων δεν έχει εισακουστεί ακόμη από τους ιθύνοντες της γης, από τους πολίτες, και η αχαλίνωτη επιθυμία του «εγώ» τους, συνεχίζει την υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων του πλανήτη μας, την καταστροφή των δασών. Ο αλόγιστος και ληστρικός τρόπος επέμβασης στα εύθραυστα τροπικά δάση της Ινδονησίας, της Αφρικής, της Βραζιλίας και αλλού οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην κατάρρευση της βιόσφαιρας. Η ξέφρενη αυτή πορεία είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής ρύπανσης σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και σε κάθε μικρή κοινωνία. Σε παγκόσμιο επίπεδο αποψιλώνονται 200 εκατ. εκτ. τροπικών κυρίως δασών και η γη μας γίνεται κατά 1-2% φτωχότερη σε δάση κάθε χρόνο. Έχει εκτιμηθεί ότι τα τελευταία 30 χρόνια χάθηκαν για την ανθρωπότητα 317 είδη από τη βιοποικιλότητα μόνο από τα δάση. Δυστυχώς, οι ρυθμοί αποδάσωσης και στην Ελλάδα έχουν τους ίδιους ρυθμούς. Από το 1928 μέχρι σήμερα καταστράφηκαν το 41% των δασών μας. Τα τέσσερα τελευταία χρόνια έγιναν παρανάλωμα του πυρός το 1/7 των δασών της χώρας μας με ανυπολόγιστες επιπτώσεις στο περιβάλλον, την οικονομία

και την κοινωνία. Κάθε χρόνο οι χείμαρροι παρασύρουν από τη χώρα μας στη θάλασσα παραγωγικό έδαφος που θα κάλυπτε την επιφάνεια της Πάτμου σε βάθος 3 m. Αν δεν βάλουμε φραγμούς στις ματαιόδοξες επιθυμίες μας για την απόκτηση αγαθών αδιαφορώντας για τους συνανθρώπους μας, τα δάση θα εκλείψουν. Πολιτισμοί λαών που διατάραξαν ανεπανόρθωτα το περιβάλλον τους, που κατέστρεψαν τα δάση τους, όπως οι Φοίνικες, οι Χαλδαίοι, οι Μίνωες, οι Μυκηναίοι, εξέλιπαν από το προσκήνιο της ιστορίας. Τα δάση προϋπήρξαν του ανθρώπου, οι έρημοι έπονται.

Πολυποίκιλη προσφορά

Με τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Δασοπονίας δίνεται η ευκαιρία σε όλους όσους ασχολούνται με το δάσος και κυρίως στους δασολόγους, στους φίλους του φυσικού περιβάλλοντος να ενημερώσουν το ευρύ κοινό για την ανεκτίμητη αξία του αγαθού αυτού. Το δάσος, εκτός από την προσφορά του σε προϊόντα, συμβάλλει στην αποθήκευση μεγάλων ποσοτήτων νερού που τις προσφέρει διαχρονικά για ύδρευση και άρδευση, εξασφαλίζει τροφή και καταφύγιο για τα άγρια ζώα, καθώς και ένα σημαντικό μέρος της τροφής των αγροτικών ζώων. Ιδιαίτερη σπουδαιότητα έχουν τα έμμεσα αγαθά και οι υπηρεσίες που προσφέρει το δάσος, όπως είναι η σταθεροποίηση των εδαφών, η προστασία έναντι των διαβρώσεων, των πλημμυρών και της ρύπανσης του περιβάλλοντος, η δημιουργία ιδανικών συνθηκών για ψυχική ξεκούραση και έμπνευση του ανθρώπου και τέλος η συνεισφορά του στην παγκόσμια κλιματική ισορροπία. Ένας άριστος συνδυασμός όλων αυτών των ανανεούμενων φυσικών αγαθών και υπηρεσιών μπορούν να απορρέουν στο διηνεκές από το δάσος, μόνον αν το εύθραυστο αυτό οικοσύστημα προστατευθεί αποτελεσματικά από τους κινδύνους που το απειλούν.

Απαραίτητη η ευαισθητοποίηση του κόσμου

Έχοντας υπόψη αυτό τον πολυδιάστατο και πολυλειτουργικό ρόλο του δάσους, πρέπει σε όλους να γίνει συνείδηση η ανάγκη της αποτελεσματικής προστασίας και της εφαρμογής ορθολογικής διαχείρισης, ώστε να εξασφαλιστεί η αειφορία των καρπώσεων. Ειδικότερα:

- Είναι ανάγκη η πολιτεία να συνδράμει στη βελτίωση του ενδιαφέροντος του πολίτη για τα δασικά οικοσυστήματα και τον ορεινό χώρο γενικότερα.
- Πρέπει να τεθεί προτεραιότητα στους στόχους της προστασίας, συντήρησης, επέκτασης των δασικών οικοσυστημάτων γενικότερα με ταυτόχρονη αξιοποίηση των πολλαπλών πόρων τους και γνώμονα τα κελύσματα της δασικής επιστήμης και έρευνας.
- Είναι απαραίτητο να ευαισθητοποιηθεί ακόμη περισσότερο το κοινωνικό σύνολο, με τη συστηματικότερη περιβαλλοντική εκπαίδευση των πολιτών σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, για μεγαλύτερη αναγνώριση του κοινωνικοοικονομικού ρόλου του δάσους.
- Πρέπει να γίνει συνείδηση ότι οι καταστροφές στα δάση, που αγγίζουν τα όρια αντοχής της φυσικής ισορροπίας, είναι οι πρόξενοι των περισσότερων δεινών στις σύγχρονες αστικές κοινωνίες. Με την αξιοποίηση των ευεργετικών επιδράσεων του ρυθμιστικού ρόλου του δάσους μπορούν να αντιμετωπιστούν πολλά από τα πιεστικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη κοινωνία από τη ρύπανση του περιβάλλοντος και τις πλημμύρες.

Το τελευταίο φυσικό καταφύγιο των οικοσυστημάτων

Η Παγκόσμια Ημέρα Δασοπονίας πρέπει να αποτελέσει πρόκληση για προβληματισμό και δραστηριοποίηση του κάθε πολίτη για επίλυση προβλημάτων που συνδέονται με το δάσος και τα δασικά οικοσυστήματα, ώστε οι ευεργετικές επιδράσεις και τα αγαθά που προέρχονται απ' αυτά να είναι διαθέσιμα διαρκώς, τόσο για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, όσο και για την ισορροπία της φύσης γενικότερα. Ο δασικός και φιλοδασικός κόσμος θεωρεί υποχρέωση να διακηρύξει, με την ευκαιρία του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Δασοπονίας, ότι το δάσος αποτελεί ένα τελευταίο φυσικό καταφύγιο, την κορωνίδα των οικοσυστημάτων, την τελευταία κιβωτό διάσωσης της παγκόσμιας φυσιοδιφικής βιοποικιλότητας που πρέπει να διασφαλιστεί και να διατηρηθεί.

Το δάσος εκτός από την προσφορά του σε προϊόντα, συμβάλλει στην αποθήκευση μεγάλων ποσοτήτων νερού που τις προσφέρει διαχρονικά για ύδρευση και άρδευση, εξασφαλίζει τροφή και καταφύγιο για τα άγρια ζώα, καθώς και ένα σημαντικό μέρος της τροφής των αγροτικών ζώων.

Εκδήλωση για την ημέρα δασοπονίας

Στο πλαίσιο εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας της Δασοπονίας την **Τετάρτη 20 Μαρτίου 2002** διοργανώθηκε εκδήλωση στο μεγάλο αμφιθέατρο της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ., με ομιλητή τον καθηγητή του Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Α.Π.Θ. Βασίλειο Νοϊτσάκη με θέμα: «*Η φιλοσοφική διάσταση στην τελεολογία καταφθοράς των δασικών οικοσυστημάτων*».

Η ελληνική γλώσσα σε νέες δοκιμασίες;

του **Κωνσταντίνου Α. Κασιφαράκη**,

καθηγητή του Τμήματος
Πολιτικών Μηχανικών Α.Π.Θ.

Η ελληνική γλώσσα αποτελεί ένα εξαιρετικό εργαλείο σκέψης και έκφρασης. Άρα βοηθά τον επιστήμονα στο έργο του. Άλλωστε πολλοί διεθνείς επιστημονικοί όροι είναι ελληνογενείς. Συνεπώς η υιοθέτηση της αγγλικής γλώσσας δεν θα ανεβάσει το επίπεδο σπουδών.

Το κείμενο αυτό δεν αποσκοπεί στο να συζητήσει την επιπόλαια, κατά τη γνώμη μου, πρόταση της ελληνίδας επιτροπής της Ε.Ε., η οποία υποστήριξε την καθιέρωση της αγγλικής ως δεύτερης επίσημης γλώσσας της χώρας μας. Αποβλέπει στην έναρξη ενός διαλόγου για τη χρήση της αγγλικής γλώσσας στη διδασκαλία πανεπιστημιακών μαθημάτων. Αυτό είναι κάτι που συζητείται από καιρό και ήλθε πρόσφατα στο προσκήνιο, μετά την εξαγγελία του υπουργού παιδείας για ίδρυση «αγγλόφωνων» τμημάτων για αλλοδαπούς φοιτητές στα πανεπιστήμια της Β. Ελλάδας.

Διακηρυγμένος στόχος της δημιουργίας των τμημάτων αυτών είναι η προσέλκυση φοιτητών υψηλού επιπέδου από τις γειτονικές βαλκανικές χώρες. Ο στόχος αυτός είναι σωστός. Θα πρόσθετα μάλιστα ότι η χώρα μας πρέπει να επιδιώκει την προσέλκυση φοιτητών και από τις αραβικές χώρες της Μέσης Ανατολής. Το ερώτημα είναι αν η προτεινόμενη ενέργεια οδηγεί στην επίτευξη του στόχου και με ποιο κόστος.

Η άποψή μου είναι ότι το όφελος είναι μικρό και το κόστος μεγάλο, για τους ακόλουθους λόγους:

- Η αγγλική γλώσσα δεν είναι τόσο διαδεδομένη στα Βαλκάνια ή στη Μέση Ανατολή, ώστε η χρήση της στη διδασκαλία να διευκολύνει σημαντικά και να προσελκύει φοιτητές που προέρχονται από τις περιοχές αυτές. Αντίθετα, αυτό θα ήταν ουσιαστικό κριτήριο επιλογής για όσους προέρχονται από πρώην βρετανικές αποικίες (π.χ. Ινδία). Αυτοί όμως μπορεί να προτιμήσουν μόνο

τμήματα της Φιλοσοφικής Σχολής στην Ελλάδα, όπου η ελληνική γλώσσα είναι αναγκαίο μέρος των σπουδών.

- Στα Βαλκάνια και στη Μέση Ανατολή υπάρχει παράδοση χρήσης της ελληνικής και αποδοχή της ως γλώσσας πανεπιστημιακών σπουδών.
- Ο παραγκωνισμός της ελληνικής γλώσσας στην ανώτατη εκπαίδευση ουσιαστικά την υποβιβάζει. Αυτό μάλιστα γίνεται σε μία περίοδο που, λόγω γενικότερων συνθηκών, έχει ανάγκη στήριξης και προβολής.
- Θα δημιουργηθεί αυτόματα πρόβλημα σύγκρισης μεταξύ των «ελληνόφωνων» και «αγγλόφωνων» τμημάτων. Δεν είναι εύκολη η διασφάλιση της πραγματικής ισοδυναμίας των σπουδών και είναι σαφώς δύσκολη η αποφυγή δημιουργίας λανθασμένων εντυπώσεων.
- Θα απαιτηθεί μια αρκετά υψηλή αρχική επένδυση για τη δημιουργία αξιοπρεπών υποδομών. Από πού θα εξευρεθούν αυτοί οι πόροι; Μήπως από περικοπή της ισχύος χρηματοδότησης των πανεπιστημίων μας; Ή τα «αγγλόφωνα» τμήματα θα είναι ιδιωτικά (π.χ. παραρτήματα αγγλικών πανεπιστημίων που ψάχνουν για νέους πελάτες);
- Θα υπάρξουν διάφορα νομικά προβλήματα. Για παράδειγμα, με ποια νομική βάση θα απαγορεύεται η φοίτηση σε έλληνες πολίτες, που για οποιονδήποτε λόγο επιθυμούν να παρακολουθήσουν «αγγλόφωνα» τμήματα;

Μεγάλο κόστος, μικρό όφελος

Με βάση τα παραπάνω, πιστεύω ότι το όφελος από την ίδρυση «αγγλόφωνων»

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

τμημάτων είναι μικρό, ενώ το κόστος μεγάλο. Ο στόχος που τέθηκε μπορεί να επιτευχθεί:

- Με διατήρηση και περαιτέρω βελτίωση του επιπέδου σπουδών των πανεπιστημίων μας και
- με παροχή οικονομικών κινήτρων στους καλούς ξένους φοιτητές.

Σε αυτό μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά διάφοροι ιδιωτικοί φορείς. Σημειώνω ότι ήδη κάποιοι τέτοιοι φορείς δίνουν υποτροφίες σε φοιτητές από όμορες χώρες για σπουδές στις Η.Π.Α. Θα μπορούσαν με την ίδια δαπάνη να δώσουν πολύ περισσότερες υποτροφίες για σπουδές στην Ελλάδα. Έτσι, θα τόνωναν έμμεσα τα ελληνικά πανεπιστήμια και δεν θα έδιναν και την εντύπωση του «μεταπράτη».

Μια συγγενής με την ίδρυση «αγγλόφωνων» τμημάτων άποψη, που ακούγεται συχνά, είναι ότι πρέπει να γίνεται παράλληλη χρήση της αγγλικής και της ελληνικής ή και μόνον της αγγλικής στα υπάρχοντα μεταπτυχιακά προγράμματα. Ως στόχοι προβάλλονται:

- η προσέλκυση ξένων φοιτητών, κυρίως από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- η διευκόλυνση της συνεργασίας και της δημιουργίας κοινών εκπαιδευτικών προγραμμάτων με ξένα πανεπιστήμια και
- η αύξηση του κύρους των ελληνικών πανεπιστημίων.

Η προσωπική μου γνώμη είναι και πάλι ότι το όφελος είναι μικρότερο του κόστους, για τους ακόλουθους λόγους:

- Η μεγάλη πλειοψηφία των φοιτητών θα εξακολουθήσει να έχει ως μητρική γλώσσα την ελληνική. Δεν πιστεύω ότι αξίζει να κάνουμε πιο δύσκολες τις σπουδές τους, χάριν ενός μικρού αριθμού ξένων φοιτητών.
- Το πανεπιστήμιό μας συνεργάζεται ήδη με μεγάλο αριθμό ξένων πανεπιστημίων και δέχεται μεγάλο αριθμό ξένων φοιτητών στο πλαίσιο των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Η εναρμόνιση των προγραμμάτων σπουδών δεν προϋποθέτει κοινή γλώσσα διδασκαλίας, αλλά κοινή διδακτέα ύλη. Πιστεύω ότι κάλλιστα μπορεί να υπάρξει στενή συνεργασία, ακόμη και κοινό ιπτυχίο ελληνικού και ξένου πανεπιστημιακού τμήματος, χωρίς κοινή γλώσσα διδασκαλίας.
- Δεν πιστεύω ότι είναι μεγαλύτερο το

κύρος ενός πανεπιστημίου, αν χρησιμοποιεί την αγγλική ως γλώσσα διδασκαλίας. Κανείς δεν εκτιμά περισσότερο ένα αγγλόφωνο πανεπιστημιακό τμήμα κάποιας χώρας της Ανατολικής Ευρώπης, από ένα αντίστοιχο ιταλικό.

- Δεν νομίζω ότι αυξάνεται το κύρος κάποιου πανεπιστημιακού δασκάλου, αν διδάσκει στα αγγλικά.
- Η ελληνική γλώσσα αποτελεί ένα εξαιρετικό εργαλείο σκέψης και έκφρασης. Άρα βοηθά τον επιστήμονα στο έργο του. Άλλωστε πολλοί διεθνείς επιστημονικοί όροι είναι ελληνογενείς. Συνεπώς η υιοθέτηση της αγγλικής γλώσσας δεν θα ανεβάσει το επίπεδο σπουδών.

Πιστεύω, λοιπόν, ότι είναι αρκετή η βοηθητική χρήση της αγγλικής γλώσσας (μερική υποστήριξη των σπουδών με ξενόγλωσση βιβλιογραφία, διαλέξεις ξένων επιστημόνων κ.τ.λ.), που ήδη γίνεται.

Αδικοιολόγητη υποτίμηση της ελληνικής γλώσσας

Τέλος, ένα συναφές θέμα ανακύπτει στην αξιολόγηση των επιστημονικών εργασιών υποψηφίων για θέσεις ΔΕΠ. Πολλές φορές γίνεται διαχωρισμός των εργασιών με βάση τη γλώσσα συγγραφής. Αυτές που έχουν γραφεί στα ελληνικά θεωρούνται εξ ορισμού υποδεέστερες από όσες έχουν γραφεί στα αγγλικά. Μάλιστα, σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις, θεωρούνται ανώτερες όσες εργασίες είναι γραμμένες σε οποιαδήποτε γλώσσα πλην της ελληνικής. Αυτή η διάκριση είναι προφανώς άδικη. Στη δική μου τουλάχιστον επιστημονική περιοχή, είναι βέβαιο πως δεν υπάρχουν ελληνόγλωσσα περιοδικά που να είναι ισάξια με τα εγκυρότερα από τα αγγλόγλωσσα. Είναι όμως εξίσου βέβαιο ότι υπάρχουν ελληνόγλωσσα περιοδικά καλύτερα από πολλά "bulletins" διάφορων ξένων πανεπιστημίων ή εκδοτικών οίκων. Κάτι ανάλογο ισχύει και για τα επιστημονικά συνέδρια. Αρκετά ελληνικά συνέδρια έχουν αυστηρότερες διαδικασίες κρίσης των εργασιών από αντίστοιχα «διεθνή», στα οποία χρησιμοποιείται (και συχνά κακοποιείται) η αγγλική γλώσσα.

Συμπερασματικά, πιστεύω ότι η καθιέρωση της αγγλικής ως κύριας γλώσσας πανεπιστημιακής διδασκαλίας, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, θα είναι επιζήμια, εφόσον τουλάχιστον προβλέπουμε ότι και τα παιδιά μας θα μιλούν ελληνικά.

Η καθιέρωση της αγγλικής ως κύριας γλώσσας πανεπιστημιακής διδασκαλίας, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, θα είναι επιζήμια, εφόσον τουλάχιστον προβλέπουμε ότι και τα παιδιά μας θα μιλούν ελληνικά!

Ένας θεσμός με απεριόριστες δυνατότητες μουσικής δημιουργίας

Παρουσίασε σε πρώτη
εκτέλεση πολλά έργα των
σύγχρονων ελλήνων
συνθετών, αρκετά από τα
οποία γράφτηκαν κατά
παραγγελία ειδικά για αυτήν.
Συγχρόνως συνέβαλε στη
διεθνή διάδοσή τους
παρουσιάζοντάς τα τακτικά
στις συναυλίες της στο
εξωτερικό.

Η Χορωδία «Γιάννης Μάντακας» του Α.Π.Θ. ιδρύθηκε το 1953 από τον Γιάννη Μάντακα με σκοπό την καλλιέργεια της μουσικής ανάμεσα στους φοιτητές. Πολύ γρήγορα όμως ξεπέρασε τα πανεπιστημιακά πλαίσια και εξελίχθηκε σε ένα μουσικό οργανισμό με πολυεπίπεδη δράση και προσφορά στη Θεσσαλονίκη και όλη την Ελλάδα, αλλά και σταθερή παρουσία στο εξωτερικό, χάρη στην έντονη προσωπικότητα και δραστηριότητα του ιδρυτή της, του οποίου σήμερα, ως ένδειξη τιμής στη μνήμη του, φέρει το όνομά του. Αποτελεί τη βασική δραστηριότητα του Μουσικού Τμήματος της Πανεπιστημιακής Φοιτητικής Λέσχης και έχει σταθερά την αμέριστη υποστήριξη και βοήθεια των πρυτανικών αρχών. Από το 1993 τη Χορωδία διευθύνει ο Πέτρος Μπεκιαρίδης.

Η Χορωδία, με τη διαχρονική παρουσία και το έργο της, συνετέλεσε αποφασιστικά στην εξέλιξη της χορωδιακής μουσικής και στην ανανέωση και εμπλουτισμό του χορωδιακού ρεπερτορίου παρουσιάζοντας για πρώτη φορά στην Ελλάδα εκατοντάδες χορωδιακά έργα όλων των εποχών, ιδίως της Αναγέννησης και του Μπαρόκ, αλλά και της σύγχρονης εποχής. Παράλληλα, παρουσίασε σε πρώτη εκτέλεση πολλά έργα των σύγχρονων Ελλήνων συνθετών, αρκετά από τα οποία γράφτηκαν κατά παραγγελία ειδικά γι' αυτήν. Συγχρόνως συνέβαλε στη διεθνή διάδοσή τους παρουσιάζοντάς τα τακτικά στις συναυλίες της στο εξωτερικό.

Ελληνική και διεθνής παρουσία

Η αναγνώριση της Χορωδίας για την ποιότητά της και το έργο της υπήρξε μεγάλη. Στην Ελλάδα έχει συνεργαστεί με άλλους φορείς της μουσικής ζωής, όπως η Κ.Ο.Θ., η

Στιγμιότυπο από τη συναυλία της Χορωδίας «Γιάννης Μάντακας»
στην Αίθουσα Τελετών της Φιλοσοφικής Σχολής 1998.

Στιγμιότυπο από τη συναυλία που έδωσε η Χορωδία του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στη Ροτόντα την Άνοιξη του 1977 υπό τη διεύθυνση του Γιάννη Μάντακα.

Η Χορωδία σήμερα έχει ένα σταθερό και πλούσιο προγραμματισμό, που περιλαμβάνει συναυλίες στο πανεπιστήμιο, στην πόλη της Θεσσαλονίκης και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, σε συνεργασία με τοπικούς φορείς, καθώς και συναυλίες στο εξωτερικό.

Κ.Ο.Α. και η Ε.Ρ.Τ. Τα τελευταία χρόνια συνεργάζεται με επιτυχία και με την Ορχήστρα του Α.Π.Θ. Έχει συμμετάσχει επανειλημμένως στο Φεστιβάλ Αθηνών, στα Δημήτρια και σε άλλα φεστιβάλ και έχει διοργανώσει πολλές συναντήσεις ελληνικών χορωδιών και ορχηστρών στη Θεσσαλονίκη. Έχει εμφανιστεί σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, από τον Έβρο μέχρι την Κρήτη, και έχει δώσει αρκετές συναυλίες και στην Αθήνα. Έχει κάνει επίσης πολλές ηχογραφήσεις και βιντεοσκοπήσεις με προγράμματα χορωδιακής μουσικής για το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Στο εξωτερικό έχει συνεργαστεί με την Ορχήστρα της Ραδιοφωνίας του Saabrucken και τα Πνευστά Παλιάς Μουσικής του Αμβούργου.

Από το 1964 η Χορωδία είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Χορωδιών Νέων EUROPA CANTAT και έχει συμμετάσχει πολλές φορές σε διεθνείς χορωδιακές εκδηλώσεις σε Γερμανία, Αγγλία, Γαλλία, Ισπανία, Βέλγιο, Αυστρία και Λουξεμβούργο. Από τις πιο πρόσφατες εμφανίσεις της είναι το 1997 στο Λιντς (Αυστρία), το 2000 στη Νεβέρ (Γαλλία) και το 2001 στη Γάνδη (Βέλγιο). Έχει επίσης διοργανώσει τρεις φορές διεθνείς χορωδιακές συναντήσεις στη Θεσσαλονίκη με μεγάλη επιτυχία.

Πολυσχιδής δραστηριότητα

Η Χορωδία σήμερα έχει ένα σταθερό και πλούσιο προγραμματισμό που περιλαμβάνει συναυλίες στο πανεπιστήμιο (Φοιτητική Εβδομάδα, επίσημες εορταστικές τελετές, συνέδρια, κ.ά.), στην πόλη της Θεσσαλονίκης και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, σε συνεργασία με τοπικούς φορείς, καθώς και συναυλίες στο εξωτερικό. Αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα της μουσικής ζωής που ανοίγει τη δράση του ευρύτερα και τιμά το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

Αποτελείται από 60 περίπου μέλη, φοιτητές του Τμήματος Μουσικών Σπουδών αλλά και όλων των τμημάτων του πανεπιστημίου, που συμμετέχουν σε ένα εντατικό πρόγραμμα δοκιμών με πολύ ενθουσιασμό δημιουργώντας ταυτόχρονα δεσμούς ζεστής φιλίας και συνεργασίας μέσα από την κοινή προσπάθεια για το καλύτερο δυνατό καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Με τη ιστορία της, αλλά και το δυναμικό παρόν και την οργάνωσή της η Χορωδία και το Μουσικό Τμήμα της Πανεπιστημιακής Φοιτητικής Λέσχης γενικότερα αποτελεί ένα θεσμό για τα μουσικά πράγματα με απεριόριστες δυνατότητες δράσης και δημιουργίας.

Μουσείο Φυσικής Ιστορίας: Ένα άπιαστο όνειρο

του Παναγιώτη Σ. Οικονομίδη,

καθηγητή Ζωολογίας
του Τομέα Βιολογίας Α.Π.Θ.

Οι σωστά ενημερωμένοι πολίτες δύσκολα προκαλούν οι ίδιοι ζημιές στο περιβάλλον αλλά, κυρίως, είναι σε θέση να ελέγξουν άμεσα και δυναμικά τους άλλους που το κάνουν από άγνοια ή από συμφέρον. Και αυτοί οι πολίτες μπορούν να αποκτήσουν την ενημέρωση που θέλουν και που τους πρέπει με πολλούς τρόπους. Ένας από τους πιο αποτελεσματικούς και τους πιο ευχάριστους είναι και οι συχνές επισκέψεις σε ένα μεγάλο και καλά οργανωμένο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας.

Ευτύχησα να είμαι ένας από αυτούς που κάποτε ψάρευαν ανοιχτά στο Λευκό Πύργο, ιδίως τα Σαββατοκύριακα που γέμιζε η θάλασσα βάρκες και βαρκάκια, και τα μπλόκια άνδρες, γυναίκες και παιδιά που ψάρευαν επίσης και απολάμβαναν το μπάτνι. Όμως, δυστύχησα να δω σιγά-σιγά τη θάλασσα αυτή να σαπίζει και να βρωμάει και την πόλη όλη να νοιώθει ντροπή γι' αυτή την κατάντια. Τώρα τα πράγματα φαίνεται να πηγαίνουν προς το καλύτερο και υπάρχει ελπίδα να δούμε τη θάλασσα ξανά καθαρή.

Ασχολούμενος χρόνια τώρα με το βιολογικό περιβάλλον δικαιούμαι να πω ότι ξέρω μερικά πράγματα γι' αυτό. Ένα, λοιπόν, συμπέρασμα στο οποίο έχω καταλήξει -όπως πολλοί άλλοι- είναι ότι οι σωστά ενημερωμένοι πολίτες δύσκολα προκαλούν οι ίδιοι ζημιές στο περιβάλλον αλλά, κυρίως, είναι σε θέση να ελέγξουν άμεσα και δυναμικά τους άλλους που το κάνουν από άγνοια ή από συμφέρον. Και αυτοί οι πολίτες μπορούν να αποκτήσουν την ενημέρωση που θέλουν και που τους πρέπει με πολλούς τρόπους. Ένας από τους πιο αποτελεσματικούς και τους πιο ευχάριστους είναι και οι συχνές επισκέψεις σε ένα μεγάλο και καλά οργανωμένο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, που δυστυχώς στερείται η Θεσσαλονίκη και, απ' ό,τι φαίνεται, θα εξακολουθήσει να στερείται για πολλά χρόνια ακόμη.

Ονειρεύομαι να δω

Και εδώ αρχίζει το όνειρό μου σε παράφραση του τρόπου που τα είπε κάποτε ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ με εκείνο το περίφημο "I have a dream". Έτσι, λοιπόν, κι εγώ ο μικρός τολμώ να πω ότι:

Ονειρεύομαι να δω να γίνεται ένα τέτοιο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στην πόλη μας, στη Θεσσαλονίκη, στην πρωτεύουσα της Μακεδονίας (και των Βαλκανίων).

Ονειρεύομαι να το δω να ονομάζεται Αριστοτέλειο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας. Διότι συχνά ξεχνάμε ότι ο Αριστοτέλης, εκτός από μέγας φιλόσοφος, ήταν ο πρώτος και ίσως ο μεγαλύτερος φυσιοδίφης όλων των εποχών, και καθήκον μας είναι εμείς να αναδείξουμε αυτή τη διάσταση του έργου του. Διότι πιθανόν εδώ κοντά, στα λιβάδια, στα δάση, στις ακρογιαλιές και στις ακροποταμιές, αποκάλυπτε στο νεαρό Αλέξανδρο και στους Εταίρους του τα μυστικά του φυσικού περιβάλλοντος της Μακεδονίας, και

ενδεχόμενα δίδασκε συμπληρώνοντας τις πληροφορίες και με άλλες παρατηρήσεις που ο ίδιος ή οι συνεργάτες του είχαν συλλέξει από άλλες περιοχές. Διότι εδώ κοντά, στα ολόγυρα μακεδονίτικα ξέφωτα παρατηρούσαν, δάσκαλος και μαθητές, και κυνηγούσαν ίσως τους πάνθηρες, τα ελάφια και τα άλλα αγρίμια, που απεικονίζονται στα θαυμάσια ψηφιδωτά της Πέλλας, ενώ στις ακτές του Θερμαϊκού και της Χαλκιδικής έβλεπαν τους ψυσητήρες, όπως πρώτος αυτός τους ονόμασε. Διότι στις ακτές κοντά στην Πέλλα, κολυμπούσαν και ασφαλώς παρατηρούσαν τα παράκτια ζώα και κατέγραφαν τα ονόματά τους, έτσι ώστε να έχουν διατηρηθεί έως τις μέρες μας. Και διότι εμείς είμαστε οι μόνοι στα Βαλκάνια που δεν έχουμε ακόμη σκεφτεί αν και πότε πρέπει να κάνουμε επιτέλους ένα δικό μας Μουσείο Φυσικής Ιστορίας. Και αν ποτέ το κάνουμε, προφανώς είναι καλύτερα να το ονομάσουμε “Αριστοτέλειο” και όχι “Μακεδονικό”, επειδή, δυστυχώς, ξεχνούμε ή αγνοούμε ότι το όνομα “Μακεδονικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας” το έχει πάρει από το 1926 το αντίστοιχο μουσείο των Σκοπίων!

Ονειρεύομαι να δω το Αριστοτέλειο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας να στεγάζεται στο αχανές Παπάφειο, που είναι το καταλληλότερο από κάθε άποψη κτήριο και έχει επαρκή χώρο. Η ψυχή του μεγάλου ευεργέτη ασφαλώς και θα αγαλλιάσει με μια τέτοια απόφαση.

Ονειρεύομαι να δω το Αριστοτέλειο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας να σφύζει από ζωή με τις φωνές των μαθητών που θα ανοίγουν τα μάτια για να δουν τα θαυμαστά εκθέματα. Ανάμεσά τους το μοναδικό κρανίο του ανθρώπου των Πετραλώνων, τους σκελετούς των απολιθωμένων μαμούθ και των άλλων προϊστορικών ζώων της Μακεδονίας. Τα αγριολούλουδα και τις βρονταλίδες του Ολύμπου, τα κογχύλια, τα ψάρια, τα πουλιά, τις πεταλούδες και τα άλλα έντομα. Το σκελετό του ψυσητήρα που είναι θαμμένος από το 1984 στην παραλία της Πιερίας, βαλσαμωμένους καρχαρίες από αυτούς που πιάνονται κάθε τόσο και πουλιούνται δήθεν σαν “εκλεκτός μεζές” σε ένα αδαές καταναλωτικό κοινό, ενώ οι γνώστες ξέρουν ότι τους καρχαρίες δεν τους τρώνε ούτε οι γάτες. Τα επεξηγηματικά πανοράματα, τις ταινίες, τα βιβλία, τα αναμνηστικά. Και -γιατί όχι, με το σύστημα των ανταλλαγών ή των εκμαγείων και των προπλάσμάτων- και δεινόσαυρους, που τόσο αγαπούν τα παιδιά. Ακόμη τα ορυκτά, τα πετρώματα, τις αναπαραστάσεις γεωμορφολογικών σχηματισμών, όπως λίμνες, ακτές, χαράδρες, κτλ. Τα φαινόμενα της ρύπανσης, της αλλοίωσης του τοπίου, τους οικισμούς και ό,τι άλλο μπορεί να ευχαριστεί, να διδάσκει και να προβληματίζει.

Ονειρεύομαι να δω το Αριστοτέλειο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας να είναι ένα σημαντικό ερευνητικό κέντρο που θα έχει εμπλοκή σε όλα τα θέματα του περιβάλλοντος. Που θα συμμετέχει σε κάθε εθνική και παγκόσμια εκδήλωση για το ειδικό και το γενικό στο περιβάλλον. Που θα συγκεντρώνει ξένους διαπρεπείς επιστήμονες να δώσουν διαλέξεις ή να πάρουν μέρος σε κοινά προγράμματα και να νοιώσουν περηφάνια όταν θα βρίσκονται στο μουσείο που δικαιοδικά φέρει το όνομα του Αριστοτέλη. Όπως αντίστοιχα το ένοιωσε κάποτε ένας Καναδός καθηγητής και το δήλωσε, στην αρχή του μαθήματός του, προς τους φοιτητές μου στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

Ονειρεύομαι, επίσης, να δω και το Νεάρχειο Ενυδρείο της Θεσσαλονίκης. Να γίνεται εκεί κάπου στο συγκρότημα της υποθαλάσσιας αρτηρίας, μια και δεν ευτύχησε να γίνει στο Βασιλικό θέατρο, όπου θα ήταν ιδεώδης τόπος και το καμάρι της παραλίας. Το ενυδρείο, δηλαδή, προς τιμήν του Νεάρχου του ναυάρχου του Μεγάλου Αλεξάνδρου από την Αμφίπολη, που σύμφωνα με την ιστορία ήταν οι πρώτοι παγκοσμίως που είδαν τον κόσμο του βυθού όταν κατέβηκαν, με τον περίφημο κώδωνα, στον Περσικό Κόλπο. Στο Νεάρχειο Ενυδρείο της Θεσσαλονίκης οι συμπολίτες μας, αλλά και όλοι οι επισκέπτες, θα μπορούν να βλέπουν, μεταξύ των άλλων ενάλιων όντων, ενδεχόμενα και απευθείας τη θάλασσα κάτω από την επιφάνεια του νερού έως τον πυθμένα ή να κάνουν περιπάτους μέσα σε γυάλινους διαδρόμους, ενώ από δίπλα ή από πάνω θα κυκλοφορούν ανυποψίαστα ή περιέργα τα πλάσματα του βυθού και του πελάγους.

Ονειρεύομαι, τέλος, να ακούσω να εξαγγέλλεται η ίδρυση του Αριστοτέλειου Μουσείου Φυσικής Ιστορίας ή/και του Νεάρχειου Ενυδρείου της κατ’ ευφημισμό συμπρωτεύουσας, ή έστω να μπαίνουν στον προγραμματισμό ως στόχοι για την πόλη, για το περιβάλλον, για τους Θεσσαλονικείς, για τους Μακεδόνες, για την ιστορία...

Κι αν κάποιος μου πει ότι αυτά που ονειρεύομαι δεν φαίνονται λογικά, τότε μπορώ να του απαντήσω αμέσως ότι κανένα όνειρο δεν είναι λογικό...

του **Χρήστου Ν. Σύρμου**,
αναπληρωτή καθηγητή
Νευροχειρουργικής, Α.Π.Θ.

Μια «Μητρόπολις» κλινική στο Α.Π.Θ.

Ίδρυση - Πρώτη περίοδος λειτουργίας

Η Νευροχειρουργική Κλινική ιδρύθηκε στις 4 Φεβρουαρίου 1966 με τη συνεδρία της Ιατρικής Σχολής του Α.Π.Θ. και την εκλογή του αείμνηστου Βασιλείου Γρηγορησιώτη ως τακτικού καθηγητού στο Α.Π.Θ., που επωμίσθηκε το βάρος της συγκρότησής της από την αρχή, διανοίγοντας νέους δρόμους στην εκπαίδευση των φοιτητών της Ιατρικής Σχολής.

Σκοπός της ήταν να καλύψει όλο το χώρο της Βόρειας Ελλάδας, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα όσους προέρχονταν από την υπόλοιπη Ελλάδα και τα νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης, και αποτελώντας την πρώτη πανεπιστημιακή νευροχειρουργική κλινική στην Ελλάδα.

Η εγκατάστασή της έγινε τον Οκτώβριο του 1966 στο Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ (παλαιά πτέρυγα) και η περίοδος αυτή αποτελεί *την αρχική της λειτουργία*, μέχρι το 1974, οπότε και ολοκληρώθηκε με την αποχώρηση του ιδρυτή της από την ενεργό υπηρεσία.

Ο καθηγητής Βασίλειος Γρηγορησιώτης υπήρξε πρωτοπόρος της νευροχει-

ρουργικής στην Ελλάδα, διότι εισήγαγε διαγνωστικές μεθόδους στη μελέτη των ενδοκρανιακών παθήσεων (κοιλιογραφία, πνευμοεγκεφαλογραφία, αγγειογραφία), που για την εποχή εκείνη εφαρμόζονταν για πρώτη φορά.

Έτσι τέθηκαν τα θεμέλια της κλινικής και της νευροχειρουργικής στο Α.Π.Θ. και στη Βόρεια Ελλάδα.

Ακολούθησε μια μεταβατική περίοδος λειτουργίας της κλινικής με την ανάθεση της έδρας στον αείμνηστο καθηγητή της οφθαλμολογίας του Α.Π.Θ. Γεώργιο Γεωργιάδη, αλλά με ουσιαστικό διευθυντή της κλινικής τον αείμνηστο τότε υφηγητή Γεώργιο Ταυρίδη, μέχρι την εκλογή του Γεωργίου Φόρογλου ως έκτακτου καθηγητή με τριετή θητεία, στις αρχές του 1976. Με την ανάληψη δε των καθηκόντων τον Ιούνιο του 1976 ολοκληρώθηκε και η περίοδος αυτή της λειτουργίας της.

Δεύτερη περίοδος λειτουργίας

Αποτελεί τη μεγαλύτερη μέχρι σήμερα περίοδο λειτουργίας της κλινικής από τον Ιούνιο του 1976 μέχρι τον Αύγουστο του 1999, οπότε και ολοκληρώθηκε με

την αποχώρηση του καθηγητή Γεωργίου Φόρογλου από την ενεργό υπηρεσία.

Υπήρξε σταθερή γόνιμος και παραγωγική, και συνέβαλε στην πλήρη καθιέρωση και αναγνώρισή της στην Ελλάδα, αλλά και στον κόσμο ολόκληρο.

Η Νευροχειρουργική Κλινική επεκτάθηκε και επανδρώθηκε με στελέχη εξειδικευμένα σε όλους τους τομείς της ειδικότητας αυτής, επειδή στο μεταξύ όλοι οι συμμετέχοντες έφεραν νέες ιδέες και τεχνολογία από την Ευρώπη, (Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Ελβετία, Γερμανία) και τις Η.Π.Α., από όπου προέρχονταν ή μετέβησαν για εξειδίκευση.

Κατά το 1979 εκλέχθηκε ως καθηγητής έκτακτης αυτοτελούς έδρας ο τότε υφηγητής, ο αείμνηστος Γεώργιος Ταυρίδης, και διανοίχθηκαν οι προοπτικές για τη δημιουργία νέας Νευροχειρουργικής Κλινικής στο Α.Π.Θ. Το 1980 ο καθηγητής Γεώργιος Ταυρίδης εκλέχθηκε ως τακτικός καθηγητής, και το 1981 δημιουργήθηκε η Β' Νευροχειρουργική Κλινική του Α.Π.Θ., η οποία παρά τις περιπέτειες που πέρασε, τελικά εγκαταστάθηκε το 1989 στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, όπου λειτουργεί μέχρι και σήμερα.

Το 1981 άρχισε να λειτουργεί ως κλινική του Ε.Σ.Υ. η Νευροχειρουργική Κλινική στο Νοσοκομείο Παπανικολάου της Θεσσαλονίκης, η οποία πέρασε από στάδιο ανακατατάξεων, και το 1988 εκλέχθηκε διευθυντής ο τότε επίκουρος καθηγητής του Α.Π.Θ. Μακέδος Φυλακτάκης, μέλος του Δ.Ε.Π. της αρχικής κλινικής.

Το 1987 μεταστεγάστηκε η κλινική του Νοσοκομείου Α.Χ.Ε.Π.Α. στις νέες εγκαταστάσεις της, στον 4^ο όροφο του πεντάωροφου κτιρίου του Τομέα των Νευροεπιστημών του Α.Π.Θ., και δημιουργήθηκε η Μ.Ε.Θ.Α., που λειτουργεί μέχρι σήμερα. Επίσης δημιουργήθηκε Τμήμα Παιδονευροχειρουργικής.

Κατά την περίοδο αυτή δόθηκε η δυνατότητα στα στελέχη της κλινικής (μέλη του Δ.Ε.Π.) να εφαρμόσουν τις γνώσεις που αποκόμισαν από την μετεκπαίδευσή τους στο εξωτερικό στην κλινική-εργαστηριακή πράξη, διανοίγοντας σχεδόν όλους τους τομείς της νευροχειρουργικής.

Η κλινική απέκτησε όνομα, συνέβαλαν δε με την επιμελή και πολυσχιδή εργασία τους στην πραγματική και καθολική αναγνώρισή της, πράγμα που αντανακλούνταν και στο επίπεδο εκπαίδευσης των φοιτητών

(Ελλήνων και ξένων), καθώς και των νέων ιατρών, που σχεδόν όλοι τους, ζητούσαν να έλθουν για ειδικότητα σ' αυτήν.

Εφαρμόστηκε η νευροαναισθησία, οι νέες εγχειρητικές τεχνικές με τη χρήση του χειρουργικού μικροσκοπίου, καθιερώθηκε η μικροχειρουργική, η διαδερμική δισκεκτομή και μαζί με το Τμήμα Φυσιοθεραπείας εφαρμόστηκε και η κοινωνική υποστήριξη των αρρώστων.

Αποτέλεσμα όλων των ανωτέρω είναι η συστηματική πλέον προπτυχιακή, αλλά και μεταπτυχιακή, εκπαίδευση.

Δημιουργήθηκαν άλλες έξι νευροχειρουργικές κλινικές στη Βόρεια Ελλάδα με έδρα την Καβάλα, Αλεξανδρούπολη, Ιωάννινα, καθώς και το 424 Γ.Σ.Ν.Ε. Θεσσαλονίκης.

Το 1999 άρχισε να λειτουργεί και νέα Νευροχειρουργική Κλινική στο Νοσοκομείο Παπαγεωργίου Θεσσαλονίκης.

Σύγχρονη περίοδος

Με την αποχώρηση του καθηγητού Γεωργίου Φόρογλου από την ενεργό υπηρεσία άρχισε για την Νευροχειρουργική Κλινική η σύγχρονη περίοδος.

Εκλέχθηκε από τον Τομέα των Νευροεπιστημών του Ιατρικού Τμήματος του Α.Π.Θ. ως διευθυντής ο αναπληρωτής καθηγητής Βασίλειος Κοντόπουλος.

Σήμερα η κλινική συνεχίζει την πορεία της με αισιοδοξία στο μέλλον ανταποκρινόμενη στις πολλές υποχρεώσεις της, και υποσχόμενη να φανεί αντάξια της ιστορίας της.

Κωνσταντίνος Ουσταπασιδής

Στο τέλος Οκτωβρίου έφυγε από κοντά μας πρόωρα ο καθηγητής Αγροτικής Οικονομίας του Τμήματος Γεωπονίας του Α.Π.Θ. Κωνσταντίνος Ουσταπασιδής. Γεννήθηκε στα Αλώνια Πιερίας το 1951. Το 1974 αποφοίτησε από τη Γεωπονική Σχολή του Α.Π.Θ. και το 1979 από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Το 1987 του απονεμηθεί ο τίτλος του διδάκτορα (PhD) από το πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα το 1988, εκλέχθηκε στη βαθμίδα του λέκτορα στο Τμήμα Γεωπονίας και μέσα σε 10 χρόνια κατέλαβε τη θέση του καθηγητή. Στα 13 χρόνια της ακαδημαϊκής του σταδιοδρομίας ανέπτυξε πλούσιο συγγραφικό και ερευνητικό έργο σχετικά με τους συνεταρισμούς και τη βιομηχανία τροφίμων.

Η επαγγελματική του ικανότητα, η άριστη διαλλακτικότητα, η συνεργασιμότητα, η συναδελφική του αλληλεγγύη και το επικοινωνιακό του χάρισμα τον καταξίωσαν στη φοιτητική και επιστημονική κοινότητα. Οι ιδέες και η σκέψη του θα αποτελούν παρακαταθήκη σε όλους εμάς που τον γνωρίσαμε.

Κωνσταντίνος Περγαντής

Γεννήθηκε το 1948. Σπούδασε μηχανολόγος υπομηχανικός της Ανωτέρας Σχολής Υπομηχανικών Θεσσαλονίκης απ' όπου και αποφοίτησε το 1972. Το 1972 κατόπιν εξετάσεων εισήχθη στο Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής Α.Π.Θ. απ' όπου και αποφοίτησε το 1977. Το 1975 διορίστηκε ως παρασκευαστής στο Εργαστήριο Αντοχής Υλικών της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ. Απεβίωσε την 1η Δεκεμβρίου 2001.

Με τον Κώστα συνεργαστήκαμε για πολλά χρόνια στο εργαστήριο και ειδικότερα στα αρχικά στάδια λειτουργίας της διάταξης τεχνητών σεισμών. Μέσα από ατελείωτες ώρες ρυθμίσεων με ξενόγλωσσα βιβλία οδηγιών, καλώδια, αισθητήρια, βύσματα και υπομονή προσεγγίσαμε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Αξιομνημόνευτη είναι η περίοδος της σεισμικής ακολουθίας της Καλαμάτας το 1986, όταν ενοργανώσαμε ένα πολυώροφο κτίριο, πληγωμένο από το σεισμό μέσα στη βαθιά νύχτα για να προλάβουμε τη μετασεισμική ακολουθία. Αλλά η μνήμη φέρνει και τον Κώστα της παρέας με τον ευχάριστο χαρακτήρα, τις διηγήσεις και τα ανέκδοτα.

Μέσα απ' αυτές τις λίγες γραμμές στέλνω τον τελευταίο χαιρετισμό στον Κώστα.

Για το Εργαστήριο Αντοχής Υλικών, Γεώργιος Χ. Μάνος

Παρασκευάς Σκοπετέας

Ο Παρασκευάς Σκοπετέας ανήκε στην πρώτη σειρά των καθηγητών της Πολυτεχνικής Σχολής, στα μέσα της δεκαετίας του '50. Ήταν ο άνθρωπος που έκανε πραγματικότητα την μετάβαση από την οδοποιία του μεσοπολέμου στη νέα σύγχρονη οδοποιία, αλλά παράλληλα και ο οραματιστής της αναγέννησης του οδικού δικτύου της Ελλάδας. Το έργο του, μαζί με σημαντική ομάδα φοιτητών του, το ιδανικό οδικό δίκτυο της Ελλάδας, έργο πνοής για τη δεκαετία του '60.

Έδωσε μια νέα διάσταση στη μελέτη των οδών συνδέοντάς την με τα θέματα της κυκλοφορίας και προσεγγίζοντας την οδό συνολικά και όχι ως σύνδεση δύο τόπων. Πέραν όμως του επιστημονικού έργου του, υπήρξε -και αυτό είναι ίσως η μεγαλύτερη και πιο καίρια συνεισφορά του- ο καθηγητής ο αφοσιωμένος στο πανεπιστήμιο, συνεπής, έντιμος και αταλάντευτος σε θέματα ήθους, στοιχεία που σήμερα ίσως περισσότερο από τότε είναι επίκαιρα και ζητούμενα.

Κλείνω το σημείωμα αυτό, με το πιστεύω του για το λειτούργημα του καθηγητή, όπως αυτό εκφράστηκε στον υπογράφωντα, όταν παρουσιάστηκε για να αναλάβει καθήκοντα βοηθού: «*Η καθηγεσία είναι ιεραποστολή. Αν δεν μπορείς να αισθανθείς ιεραπόστολος καλύτερα να φύγεις*». Καλό κατευόδιο Δάσκαλε.

Γ. Τσώχος

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΚΟΥΝΤΑΡΟΥΛΗΣ: Απουσία δυσαναπλήρωτη στην πανεπιστημιακή κοινότητα

Καθηγητής του Γενικού Τμήματος της Πολυτεχνικής Σχολής και πρόεδρος του τη διετία 1988-89, ο Γ. Γκουνταρούλης, διακρινόταν κυρίως για τη ζεστασιά και την αμεσότητα που προσέδιδε ο λόγος του στην διδακτική πρακτική.

Το Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Πολυτεχνικής, του οποίου υπήρξε ένα από τα βασικά ιδρυτικά μέλη, καθηγητές, φοιτητές, συγγενείς και φίλοι πραγματοποίησαν στις 13 Φεβρουαρίου μια εκδήλωση τιμής και ευχαριστίας στην προσφορά του ανθρώπου, που άφησε τη δική σφραγίδα στην σχολή.

Πτυχιούχος του Φυσικού Τμήματος του Α.Π.Θ., διδάκτορας του Πανεπιστημίου Πατρών και κατόπιν καθηγητής του Γενικού Τμήματος του Α.Π.Θ., υπηρέτησε με θέρμη την επιστήμη του, ενέπνευσε με τις ιδέες και τη δράση του και προσέφερε με τις δραστηριότητές του τόσο στην Πολυτεχνική Σχολή και στο τμήμα του, όσο και στη δημιουργία και ανάπτυξη του Ανοικτού Πολυτεχνείου. Υπήρξε ιδρυτής του Ινστιτούτου της Ιστορίας της Επιστήμης και Τεχνολογίας και συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη της έρευνας στον

τομέα της φυσικής. Ζωντανό και δραστήριο άτομο, διετέλεσε ενεργό συνδικαλιστικό στέλεχος του Ε.Δ.Π. και αργότερα, ως καθηγητής του Γενικού Τμήματος, εκπροσώπησε από τη θέση του προέδρου το τμήμα του στη σύγκλητο του Α.Π.Θ. και στην κοσμητεία της Πολυτεχνικής Σχολής.

Το ερευνητικό και αρθρογραφικό του έργο υπήρξε πλούσιο, ενώ η θεωρητική και πρακτική αξία του έργου του ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Τις γνώσεις και τις εμπειρίες του πλούτισαν οι επισκέψεις του ως διδάκτορα στην Αγγλία, στην Γαλλία και στις ΗΠΑ.

Ο θάνατός του αφήνει ένα αισθητό σε όλους κενό στην εκπαιδευτική και συγγραφική δραστηριότητα του Πολυτεχνείου.

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους ο κοσμήτορας και ο πρόεδρος της σχολής, ενώ μίλησαν για το έργο και την προσφορά του διακεκριμένου καθηγητή, ο καθηγητής Κώστας Γιαβρόγλου και ο λέκτορας της Ιστορίας των Επιστημών στην Αθήνα Θ. Αραμπατζής. Στην εκδήλωση απέστειλε επιστολή και ο πρώην υπουργός παιδείας Δ. Φατούρος.

Το περιοδικό διευθύνεται
από συντακτική επιτροπή

Πρόεδρος:
καθηγήτρια Ολυμπία Γκίμπα-Τζιαμπίρη,
αντιπρύτανης ακαδημαϊκών υποθέσεων

Μέλη:

Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, καθηγήτρια
Τμήματος Φιλολογίας
Δ. Αραβαντινός, επίκουρος καθηγητής
Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών
Α. Μάνθος, αναπληρωτής καθηγητής
Τμήματος Ιατρικής
Α. Παναγιωταρέα, επίκουρη καθηγήτρια
Τμήματος Δημοσιογραφίας & ΜΜΕ
Ν. Τσινίκας, καθηγητής Τμήματος
Αρχιτεκτόνων

Διεύθυνση σύνταξης:

Α. Παναγιωταρέα

Υπεύθυνος ύλης, επιμέλεια έκδοσης:

Δ. Αραβαντινός

Επιμέλεια ύλης:

Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη,
Α. Μάνθος,
Ν. Τσινίκας

Ρεπορτάζ:

Ι. Δανδέλια, απόφοιτος Τμήματος
Δημοσιογραφίας & ΜΜΕ
Κ. Παππάς, φοιτητής Τμήματος
Δημοσιογραφίας & ΜΜΕ

Συντονισμός ρεπορτάζ:

Ν. Τσακίρης, Ε.Τ.Ε.Π.
Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών

Φωτογραφική επιμέλεια:

Γ. Θεοδουλίδης, φοιτητής
Τμήματος Αρχιτεκτόνων

Σχεδιασμός εντύπου-εξωφύλλου:

Σ. Κασσιανίδου, φοιτήτρια
Τμήματος Αρχιτεκτόνων

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-φίλμ:

έλεμα,

Κερασούντος 68, τηλ.: 0310421405

Εκτύπωση:

Β. Μπούρης,
Τραπεζούντος 67, τηλ.: 0310414980

Διεύθυνση επικοινωνίας:

Γραφείο Τύπου Αριστοτελείου
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Κτίριο Κ. Καραθεοδωρή (πρ.Διοίκησης)
Πανεπιστημιούπολη Α.Π.Θ.
540 06 Θεσσαλονίκη
τηλ.: 0310996778, φαξ: 0310996730

Επιτρέπεται κάθε αναδημοσίευση, με υποχρέωση
αναφοράς του περιοδικού ως πηγής.

Κείμενα για δημοσίευση γίνονται δεκτά, εφόσον
είναι ενυπόγραφα και εγκρίνονται από την
επιτροπή σύνταξης.
Τα κείμενα δεν επιστρέφονται.

Η σύνθεση του εξωφύλλου διαμορφώθηκε από φωτογραφίες των:
AP Photo/Maxim Marmur,
REUTERS/Mario Laporta,
REUTERS/Claro Cortes IV,
REUTERS/Darren Whiteside,
REUTERS/Oleg Popov και
www.rabbitreport
που ελήφθησαν από σελίδες στο Διαδίκτυο.

περιεχόμενα

Σημείωμα της σύνταξης	1
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	2
Δεύτερη κίνηση Ευθυμίου	3
Πορεία προς την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική ολοκλήρωση	8
Η ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	13
Ηρωικοί πόλεμοι, αντι-ήρωες ηγέτες	14
Η μέρα που αλλάζει τον κόσμο	18
Βία: Ο "εξαγνισμός" των παράπλευρων απωλειών	20
Η "αποκάλυψη" της Νέας Υόρκης	22
11η Σεπτεμβρίου: Και με την Αρχιτεκτονική, τι;	25
Ο στόχος ήταν οι συμβολισμοί	27
Η ανεκτίμητη αξία του δάσους	30
Η ελληνική γλώσσα σε νέες δοκιμασίες;	32
Ένας θεσμός με απεριόριστες δυνατότητες μουσικής δημιουργίας	34
Μουσείο Φυσικής Ιστορίας: Ένα άπιαστο όνειρο	36
Μια "Μητρόπολις" κλινική στο Α.Π.Θ.	38
Αυτοί που έφυγαν	40

